

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

DAMJANA LAVRIČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**SISTEMI JAMSTVA ZA BANČNE VLOGE V
EVROPSKI UNIJI IN SLOVENIJI**

Ljubljana, september 2002

DAMJANA LAVRIČ

IZJAVA

Študentka Damjana Lavrič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Ivana Ribnikarja in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetni domači strani.

V Ljubljani, dne 12.9.2002

Podpis:

KAZALO

UVOD	1
1. MOŽNOSTI ZA ZAŠČITO BANČNIH VLOG IN RAZLOGI ZA UVEDBO EKSPLICITNIH SISTEMOV JAMSTVA	2
1.1 MOŽNOSTI ZA ZAŠČITO BANČNIH VLOG.....	2
1.1.1 Implicitni sistem jamstva.....	2
1.1.2 Eksplicitni sistem jamstva.....	3
1.2 RAZLOGI ZA UVEDBO SISTEMOV JAMSTVA.....	4
1.2.1 Varstvo malih vlagateljev.....	5
1.2.2 Preprečitev navala na banke.....	6
1.2.3 Večja konkurenca v bančnem sistemu.....	6
2. ELEMENTI SISTEMOV JAMSTVA	7
2.1 ČLANSTVO V SISTEMIH JAMSTVA.....	7
2.1.1 Članstvo v sistemu jamstva za podružnice tujih bank.....	7
2.1.2 Članstvo v sistemu jamstva za nebančne finančne institucije.....	8
2.1.3 Članstvo v sistemu jamstva za državne banke.....	8
2.2 ORGANIZACIJSKA OBLIKA OZ. VODENJE SISTEMOV JAMSTVA.....	9
2.2.1 Privatni ali javni sistem jamstva?.....	9
2.2.2 Ozki ali široki sistem jamstva?.....	10
2.3 POKRITJE BANČNIH VLOG.....	10
2.3.1 Institucije in bančne vloge, ki so predmet jamstva.....	10
2.3.2 Obseg zajamčenih vlog.....	11
2.3.3 Znesek zajamčenih vlog.....	12
2.3.4 Jamstvo bančnih vlog ali vlagateljev?.....	12
2.4 FINANCIRANJE SISTEMOV JAMSTVA.....	12
2.4.1 Sistem financiranja ex ante ali ex post?	13
2.4.2 Začetno in kasnejše financiranje sistema.....	14
2.4.3 Prednostno izplačevanje.....	15
2.4.4 Državna pomoč.....	15
3. TVEGANJA OZ. MOŽNE SLABOSTI SISTEMOV JAMSTVA	15
3.1 MORALNO TVEGANJE.....	16
3.1.1 Preprečevanje moralnega tveganja.....	16
3.2 NEPRAVILNA IZBIRA.....	17
3.2.1 Preprečevanje problema nepravilne izbire.....	18
3.3 PROBLEM AGENTOV IN NJEGOVA PREPREČITEV.....	18
4. UREDITEV JAMSTVA ZA BANČNE VLOGE V EU	19
4.1 OPREDELITEV ZAJAMČENIH VLOG.....	20
4.2 ZNESEK ZAJAMČENIH VLOG.....	21
4.3 AKTIVIRANJE SISTEMA ZAJAMČENIH VLOG.....	21

4.4 UREDITEV JAMSTVA ZA PODRUŽNICE BANK DRŽAV ČLANIC EU IN PODRUŽNICE TUJIH BANK.....	21
4.4.1 Jamstvo za podružnice bank držav članic EU, ki imajo višjo stopnjo jamstva, kot velja v državi gostiteljici oz. klavzula o zaščiti domačega sistema jamstva.....	22
4.4.2 Jamstvo za podružnice bank držav članic EU, ki imajo nižjo stopnjo jamstva, kot velja v državi gostiteljici.....	23
4.4.3 Ureditev jamstva za podružnice tujih bank.....	24
4.5 INFORMIRANJE VLAGATELJEV.....	24
5. UREDITEV JAMSTVA ZA BANČNE VLOGE V SLOVENIJI.....	24
5.1 OPREDELITEV ZAJAMČENIH VLOG.....	25
5.2 OBVEZNOST SODELOVANJA V SISTEMU JAMSTVA IN INFORMIRANJE VLAGATELJEV.....	26
5.3 LIKVIDNE NALOŽBE ZA IZPLAČILO ZAJAMČENIH VLOG IN POROČANJE.....	27
5.4 AKTIVIRANJE SISTEMA JAMSTVA IN IZPLAČILO ZAJAMČENIH VLOG VLAGATELJEM.....	28
5.5 RAZDELITEV OBVEZNOSTI BANK ZA IZPLAČILO ZAJAMČENIH VLOG.....	28
5.6 PODRUŽNICA BANKE DRŽAVE ČLANICE EU IN PODRUŽNICA TUJE BANKE.....	28
5.7 PODRUŽNICA BANKE IZVEN OBMOČJA RS.....	29
5.8 TRENUTNE RAZMERE V SLOVENIJI.....	30
6. PRIMERJAVA SISTEMOV JAMSTVA MED DRŽAVAMI ČLANICAMI EU IN SLOVENIJO.....	32
6.1 UVEDBA SISTEMOV JAMSTVA.....	32
6.2 ČLANSTVO V SISTEMIH JAMSTVA.....	33
6.3 VODENJE SISTEMOV JAMSTVA.....	34
6.4 POKRITJE BANČNIH VLOG.....	35
6.5 UČINKOVITOST SISTEMOV JAMSTVA.....	36
6.6 FINANCIRANJE SISTEMOV JAMSTVA.....	37
6.7 POVZETEK PRIMERJAVE SISTEMOV JAMSTVA.....	38
7. POZNAVANJE VLAGATELJEV IN JAVNOSTI O SISTEMIH JAMSTVA V SLOVENIJI IN EU.....	40
7.1 ANALIZA REZULTATOV.....	41
SKLEP.....	43
LITERATURA.....	45
VIRI.....	46
PRILOGE	
SLOVARČEK	

UVOD

Banke imajo, zaradi vrste nalog, ki jih opravljajo, še vedno najpomembnejšo vlogo med finančnimi institucijami. Če omenim le najosnovnejše, se banke ukvarjajo s finančnim posredništvom, kar pomeni, da zbirajo prihranke varčevalcev in jih z izdajanjem sekundarnih finančnih oblik posredujejo investitorjem. Banke se v skladu s funkcijo finančnega posredništva ukvarjajo tudi z ocenjevanjem in upravljanjem tveganja, poleg tega pa sodelujejo v plačilnem prometu in so agent pri posredovanju monetarne politike. Zaradi take narave dela in sestave njihovih portfeljev so banke nagnjene k likvidnostnim in solventnostnim problemom.

Pomembnost bank v ekonomiji, potencialne izgube vlagateljev zaradi stečajev bank in potreba po zmanjševanju tveganja so države prisilile k postavitvi finančnih varovalnih mrež v njihovih bančnih sistemih. Finančno varovalno mrežo tvorijo bančni zakoni in predpisi, nadzor nad njimi, funkcija centralne banke kot posojilodajalca v skrajni sili in jamstvo za bančne vloge. Porazdelitev moči in odgovornosti teh ukrepov je odvisna od razmer v posamezni državi. V določenih državah so vsi ti ukrepi organizirani znotraj centralne banke, medtem ko nekatere države razdelijo funkcije med več ustanov. Predmet diplomske naloge je samo zadnji izmed naštetih ukrepov, in sicer jamstvo za bančne vloge oz. bolj natančno, sistemi jamstva za bančne vloge (v nadaljevanju sistemi jamstva). Slednji je torej samo delček celote v delovanju bančnega sistema, vsi delčki pa prispevajo k temu, da je sistem »zdrav« in da tak tudi ostane.

Namen diplomske naloge je sprva predstaviti različne možnosti za zaščito bančnih vlog, ki so se v času pojavile po svetu, v nadaljevanju pa preiti le na preučevanje eksplicitnih sistemov jamstva v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) in Sloveniji. Poudarek diplomske naloge je na primerjavi sistemov jamstva med državami članicami EU in Slovenijo. Poskušala sem pokazati, da kljub sprejeti evropski direktivi s področja sistemov jamstva, ki jo morajo upoštevati vse države članice EU, po vstopu v EU pa tudi Slovenija, med sistemi jamstva omenjenih držav obstajajo razlike.

Diplomsko delo je razdeljeno na pet teoretičnih poglavij in dve praktični poglavji. V prvem poglavju sem predstavila različne možnosti za zaščito bančnih vlog ter nato navedla razloge, ki so pripeljali do uvedbe eksplicitnih sistemov jamstva, ki sedaj prevladujejo po svetu. Med najpomembnejše sodita zaščita malih vlagateljev in preprečitev navala na banke. V drugem poglavju sem opisala glavne elemente eksplicitnih sistemov jamstva, med katere sodijo npr. opredelitev članstva, določitev obsega in zneska zajamčenih vlog, izbira organizacijske oblike in mehanizma financiranja sistemov jamstva. Sledi tretje poglavje, kjer sem predstavila možne slabosti eksplicitnih sistemov jamstva; moralno tveganje, nepravilna izbira in problem agentov. Za vsakega izmed naštetih problemov sem skušala najti določene elemente sistemov jamstva, s pomočjo katerih bi lahko odpravili ali vsaj omilili te probleme. V četrtem poglavju

sem predstavila evropsko direktivo s področja sistemov jamstva, ter v petem poglavju ureditev tega področja v Sloveniji. Sledi šesto poglavje, v katerem sem primerjala ureditev posameznih elementov eksplicitnih sistemov jamstva med državami članicami EU in Slovenijo. V zadnjem sedmem poglavju pa sem predstavila še rezultate kratke ankete, ki priča o tem, kako dobro anketiranci poznajo predpise v zvezi z jamstvom bančnih vlog v Sloveniji in EU.

1. MOŽNOSTI ZA ZAŠČITO BANČNIH VLOG IN RAZLOGI ZA UVEDBO EKSPLICITNIH SISTEMOV JAMSTVA

Pretekla desetletja so svet zaznamovale velike finančne krize, ki so negativne posledice pustile daleč naokrog. Te krize so med drugim spodbudile države k razmišljanju ali dejanski postavitvi zaščiti za bančne vloge, ki naj bi njihove finančne sisteme zavarovale pred škodljivimi vplivi stečajev bank. V preteklosti so se torej pojavile različne oblike zaščito bančnih vlog, ki so nastale zaradi številnih razlogov, oboje pa je predstavljeno v tem poglavju.

1.1 MOŽNOSTI ZA ZAŠČITO BANČNIH VLOG

Država ima v splošnem na voljo šest možnosti za zaščito bančnih vlog (Garcia, 2000a, str. 4). Možno je, da država sploh nima organizirane zaščite bančnih vlog. Sledi možnost, da država z zakonom predvidi prednostno obravnavanje terjatev vlagateljev pred ostalimi terjatvami v postopku stečaja banke. Nekoliko močnejša oblika zaščite bančnih vlog je obstoj sistema jamstva, ki pa nima natančno določenega obsega in zneska zajamčenih vlog. Četrta oblika je implicitni sistem jamstva, sledita pa omejeni eksplicitni sistem jamstva ter kot najvišja oblika zaščite bančnih vlog, neomejeni eksplicitni sistem jamstva.

Zelo malo držav po svetu se odloča za prvo, drugo ali tretjo možnost, medtem ko so v praksi bolj uporabljene zadnje tri možnosti. Še nekaj desetletij nazaj je imela večina držav implicitni sistem jamstva, ki pa ga v današnjem času zasledimo le še v manj razvitih državah. Danes prevladuje trend uveljavljanja eksplicitnega sistema jamstva. Najbolj pogost je omejeni eksplicitni sistem jamstva, neomejeni eksplicitni sistem jamstva pa se uporablja le v obdobju težkih in sistematičnih finančnih kriz.

1.1.1 Implicitni sistem jamstva

Implicitni oz. neformalni sistem jamstva pomeni stanje brez pravne podlage, ki dopušča veliko diskrecijo posameznih organov. Pri neformalnem jamstvu je zagotovljeno ali temelji na preteklih izkušnjah, da se bo država zavezala za zaščito bančnega sistema.

Glavne značilnosti implicitnih sistemov jamstva so (Kyei, 1995, str. 2):

- odsotnost pravne podlage, tako da pomoč v primeru stečaja banke temelji na preteklem obnašanju oz. tradiciji države ali na izjavah uradnikov;
- pomanjkanje sprejetih predpisov glede zneska zajamčenih vlog in oblike nadomestil v primeru stečaja banke;
- pomanjkanje zaznamovanih skladov za pomoč.

Prednost implicitnega sistema jamstva v primerjavi z eksplicitnim je, da se državi ni potrebno ukvarjati s sprejemanjem predpisov v zvezi z jamstvom bančnih vlog, slabost pa, da je država prisiljena financirati sistem, ko nastane potreba. Če pride do pomoči države, takrat lastniki bank ponavadi prevzamejo majhen del stroškov, medtem ko davkoplačevalci prevzamejo večji del stroškov reševalne operacije.

Garcia (1997, str. 3) poudarja, da je usmeritev k implicitnemu sistemu jamstva, tako z vidika vlagateljev kot države, slaba rešitev. Po njegovem mnenju odsotnost pravne podlage ustvarja negotovost med vlagatelji, kar lahko pripelje do množičnih dvigov vlog in posledično celo do stečajev bank. Ko pride do tega, mora država zagotoviti finančna sredstva za poplačilo terjatev vlagateljev. Vlagatelji ponavadi dobijo povrnjen višji znesek terjatev, kot bi ga dobili v primeru eksplicitnega sistema jamstva. Kljub temu pa ne smemo pozabiti, da so vlagatelji obenem tudi davkoplačevalci, ki bodo v prihodnosti na račun stečajev bank morali plačevati višje davke. Da bi se temu izognili, so se države raje usmerile k omejenim eksplicitnim sistemom jamstva.

1.1.2 Eksplicitni sistem jamstva

Sistem jamstva je ekspliciten oz. formalen, kadar ima tako pravno podlago, da je doseženo soglasje glede njegovih značilnosti in da so le-te znane javnosti. Največkrat je predmet presoje vseh bank, ki postanejo članice sistema jamstva.

Ponavadi zakonodaja (ustava, zakoni centralne banke ali poslovnih bank) zahteva ustanovitev sistema jamstva. Eksplicitni sistem jamstva je največkrat eksplicitno zapisan v statutu. V statutu so specificirani glavni elementi sistema jamstva, kot npr. opredelitev članstva, določitev obsega in zneska zajamčenih vlog, izbira organizacijske oblike in mehanizma financiranja sistemov jamstva ter postopek reševanja propadlih bank.

Dandanes vse več držav po svetu priznava in v praksi udejanja eksplicitni sistem jamstva. Le z jasno izraženimi pravicami in obveznostmi ter ustrezno načrtovanim sistemom je mogoče pričakovati, da bodo obnašanja vseh strank v bančnem sistemu: malih vlagateljev, velikih vlagateljev, kreditojemalcev, bančnikov, tvorcev ekonomske politike in političnih voditeljev optimalna in ustrezna ter ne bodo škodila bančnemu sistemu in s tem celotni ekonomiji. Kljub

temu pa še vedno obstajajo implicitni sistemi jamstva. Slednji so bolj razširjeni v razvijajočih se državah, kjer je večina bank v državni lasti in kjer se od držav pričakuje, da bodo bankam pomagale iz težav.

Razvoj v svetu kaže, da vse več držav opušča implicitni ali neomejeni eksplicitni sistem jamstva, saj jima strokovna javnost ni naklonjena zaradi moralnega tveganja in drugih negativnih posledic, ki jih povzročata. V državah, v katerih za izplačilo vlog ne jamči država, ločimo tri glavne oblike zavarovanja (Katušin, 2000, str. 21):

- zavarovalniško načelo (deposit insurance), ki se financira z letnimi premijami oz. prispevki;
- jamstvo (deposit guarantee), ki se financira z vplačili glede na obseg zajamčenih vlog pri banki v težavah;
- vzajemni sklad (mutual fund), ki delno temelji na kapitalu in delno na vplačilih ex post.

Ob tem kaže omeniti, da v mnogih državah v praksi obstajajo eksplicitni sistemi, ki so pravzaprav kombinacija naštetih oblik.

Zaradi prevlade eksplicitnih sistemov jamstva v Evropi sem v nadaljevanju preučila le-te. V nadaljevanju sem torej pisala o sistemih jamstva, ko sem imela v mislih eksplicitne sisteme jamstva, kadar pa je šlo za katero izmed drugih možnosti za zaščito bančnih vlog, sem to posebej poudarila.

1.2 RAZLOGI ZA UVEDBO SISTEMOV JAMSTVA

Prvi sistemi jamstva so nastali že v tridesetih letih 20. stoletja v ZDA in tedanji Češkoslovaški, v večjem številu pa so se tako v Evropi kot tudi drugje po svetu začeli pojavljati šele v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja. Demirguc-Kunt in Sobaci (2000, str. 2) sta ugotovila, da je bilo kar dve tretjini vseh sistemov jamstva postavljenih šele v zadnjih petnajstih letih, nastali pa so kot posledica številnih bančnih in finančnih kriz.

Države želijo s postavitvijo sistemov jamstva uresničiti vnaprej zastavljene cilje, med katerimi so nekateri uresničljivi, drugi pa ne. V večini držav so sistemi jamstva v prvi vrsti namenjeni zagotavljanju varnosti in stabilnosti bančnega sistema¹, kar prispeva tudi k večji

¹ Demirguc-Kunt in Detragiache (2000, str. 25) sta leta 2000 naredila empirično raziskavo, v kateri sta preučevala vpliv sistemov jamstva na stabilnost bančnega sistema. S pomočjo ekonometričnih modelov sta ugotovila, da sistemi jamstva negativno vplivajo na stabilnost bančnega sistema. Ta negativna povezanost je še močnejša tam, kjer so bančne obrestne mere deregulirane, kjer je slabo institucionalno okolje, kjer je znesek zajamčenih vlog visok, kjer se pri financiranju sistema jamstva uporablja sklad, ter tam, kjer sistem jamstva vodi država. Kljub omenjeni empirični študiji pa avtorja menita, da vpliv sistemov jamstva na stabilnost bančnega sistema ostaja odprto vprašanje tako s teoretičnega kot s praktičnega vidika. V nadaljevanju bom kljub omenjeni raziskavi predpostavljala pozitiven vpliv sistemov jamstva na stabilnost bančnega sistema.

stabilnost finančnega in gospodarskega sistema nasploh. To se da doseči s postavitvijo sistema, ki ustvarja ravno pravšnjo samodisciplino vseh strank v bančnem sistemu.

Poleg varnosti in stabilnosti pa obstaja kopica posrednih socialnih in ekonomskih razlogov, zaradi katerih države vpeljujejo in izboljšujejo sisteme jamstva. Opisala bom nekaj najpomembnejših, ki sem jih zasledila pri avtorjih, ki obravnavajo omenjeno problematiko; to so varstvo malih vlagateljev, preprečitev navala na banke in povečanje konkurence v bančnem sistemu. Poleg omenjenih razlogov, ki so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju, pa Garcia (2000, str. 3) uvršča kot pomemben razlog za postavitve sistemov jamstva povečanje prihrankov, Ketcha (B.I., str. 221) pa mednje šteje tudi spodbujanje gospodarske rasti. Naj na tem mestu omenim še empirične ugotovitve, do katerih sta prišla Huizinga in Nicodème (2002, str. 16). Ugotovila sta, da obstoj sistema jamstva in njegovi elementi vplivajo na mednarodne vlagatelje. Slednji preferirajo bančni sistem držav, v katerih je uveljavljen eksplicitni sistem jamstva z naslednjimi elementi: sozavarovanje vlog, privatni način vodenja sistema, nizke premije. Ker tak sistem jamstva privlači mednarodne vlagatelje, ki so v vseh državah zaželeni, so mednarodni vlagatelji tudi lahko eden izmed razlogov za postavitve sistemov jamstva.

1.2.1 Varstvo malih vlagateljev

Sistemi jamstva so namenjeni predvsem zaščiti bančnih vlog malih vlagateljev, med katere države najpogosteje uvrščajo gospodinjstva in mala podjetja. Slednji ponavadi nimajo potrebnih informacij in zadostnih znanj za presojo, kateri banki bi zaupali svoje prihranke, poleg tega pa so ti prihranki za njih življenjskega pomena.

Namen jamstva torej ni enako zavarovanje vseh vlagateljev, temveč predvsem tistih, ki nimajo potrebnih informacij. Zbiranje informacij o bančnem tveganju je drago, poleg tega pa še nedostopno malim vlagateljem. Mali vlagatelji so zaradi pomanjkanja informacij v slabšem položaju kot veliki vlagatelji². Veliki vlagatelji so ponavadi zmožni ugotoviti potencialne probleme banke in zato lahko dvignejo svoje prihranke pred stečajem banke. Slednji v večini držav zaradi nadrejenega položaja niso vključeni v sistem jamstva.

Sistem jamstva mora minimalizirati tveganje malih vlagateljev, ki imajo vloge v banki, da bodo le-te v primeru stečaja banke izgubili. Tak sistem jamstva se doseže s predpisovanjem vnaprej znanih pogojev za primer stečaja banke, najbolj pomemben izmed teh pogojev je mehanizem za takojšnje plačilo zajamčenih vlog malim vlagateljem, v primeru, ko pride do stečaja banke.

² Med velike vlagatelje države ponavadi uvrščajo srednja in velika podjetja ter druge vlagatelje.

1.2.2 Preprečitev navala na banke

Do stečaja banke lahko pride zaradi dveh razlogov (Ketcha, B.l., str. 222). Prvič, banke so finančni posredniki, ki uporabljajo kratkoročne likvidne obveznosti za financiranje dolgoročnih nelikvidnih sredstev. Posojila, ki jih banke odobravajo, so torej primarna nelikvidna sredstva banke in se jih zaradi tega ne da hitro prodati brez določene izgube vrednosti. Drugič, vlagatelji imajo moč, da kadarkoli dvignejo svoje vloge iz banke. Ta dva razloga privedeta do tega, da banka v vsakem času ne bo mogla izpolniti svojih obveznosti – pretvoriti obveznosti v gotovino.

Množice vlagateljev zaupajo svoje prihranke v prepričanju, da so njihove vloge varne in kadarkoli na voljo. Vlagatelje zanima torej predvsem varnost vlog. Tako dejanski problemi v banki kot zgolj govorice lahko pripeljejo do množičnih dvigov in s tem do stečaja banke, pa čeprav banka najverjetneje sploh ni bila v težavah.

Če se v še tako majhni banki zgodi, da so vlagatelji izigrani in izgubijo zaupanje, lahko množični dvigi v drugih, tudi v velikih in »zdravih« bankah, ogrozijo bančni sistem. Lahko se torej zgodi, in se je že dogajalo v preteklosti, da težave v eni izmed bank omajajo zaupanje v druge banke in s tem v celoten bančni sistem. Ljudje množično dvigujejo svoje vloge in s tem povzročijo stečaj cele verige »zdravih« bank. Izkušnje v svetu kažejo, da so stroški postavitve sistema jamstva neprimerljivo manjši od ekonomske škode, ki jo lahko povzročijo nepričakovani množični dvigi vlog v še tako »zdravih« bankah (Majcen, 2001a, str. 3).

Zaupanje javnosti zmanjšuje verjetnost, da bodo vlagatelji začeli panično dvigovati svoje vloge, če pride do težav v neki banki. Jamstvo za bančne vloge pa povečuje zaupanje javnosti in s tem, ko preprečuje stečaje bank, vpliva na večjo varnost in stabilnost v bančnem sistemu. Ketcha (B.l., str. 223) celo meni, da noben nadzor nad bankam ne more zagotavljati takega varstva pred stečajem bank, kot ga omogoča prav sistem jamstva.

1.2.3 Večja konkurenca v bančnem sistemu

Eden izmed razlogov, zakaj so sistemi jamstva tako pomembni, temelji na principu »to big to fail«. S tem razumemo tiho varovanje, ki ga velike banke uživajo v gospodarstvu. Velike banke so v nasprotju z majhnimi in novimi bankami v nadrejenem položaju, saj so bolj varne in zato pritegnejo več vlog. Ko velike banke zapadejo v težave, to ogrozi celoten bančni sistem. Ker so velike banke za države strateškega pomena, jim slednje vedno priskočijo na pomoč, zato velike banke sploh ne potrebujejo formalnega sistema jamstva. Zaradi avtomatične pomoči države velikim bankam, majhnim in novim bankam ni omogočeno, da konkurirajo in tekmujejo z velikimi in/ali državnimi bankami.

Delna rešitev problema je sistem jamstva, ki tudi majhnim in novim bankam omogoča, da so v primeru težav njihovi vlagatelji zavarovani. Sistem jamstva omogoča pošteno konkurenco, kar je tudi eno izmed načel v tržnih ekonomijah.

2. ELEMENTI SISTEMOV JAMSTVA

V tem poglavju so predstavljeni glavni elementi, ki naj bi jih vseboval vsak sistem jamstva. Elementi se nanašajo na določitev članstva, izbiro organizacijske oblike, opredelitev institucij in vlog, ki so predmet jamstva ter obsega in zneska zajamčenih vlog, izbiro mehanizma financiranja ter drugo. Naštete elemente morajo države skrbno pretehtati, ko načrtujejo, postavljajo ali izboljšujejo sistem jamstva, kajti od te izbire zavisi tudi učinkovitost posameznega sistema.

2.1 ČLANSTVO V SISTEMIH JAMSTVA

Prvotni člani v večini sistemov jamstva so domače banke z licenco za opravljanje bančnih storitev. Članstvo v sistemih jamstva je lahko prostovoljno ali obvezno, kar je odvisno od zakonodaje v posamezni državi. V zadnjem času je zaslediti trend obveznega članstva, predvsem tudi zato, da se izognemo problemu nepravilne izbire, o kateri nekaj več v naslednjem poglavju.

Ko sistem jamstva nastaja, podobno velja za vstop novih bank v obstoječ sistem jamstva, lahko agencija za zavarovanje bančnih vlog³ določi avtomatičen vstop v sistem ali pa zahteva od bank, naj zaprosijo za vstop v sistem. Avtomatično članstvo vseh bank v sistemu jamstva je kratkoročno najpreprostejša rešitev. Problem se lahko pojavi, ko mora agencija v sistem jamstva sprejeti banke, ki predstavljajo veliko finančno tveganje. Alternativa tej možnosti je, da morajo banke zaprositi za članstvo v sistemu jamstva. S tem, ko agencija postavi vstopne kriterije, lahko dobro nadzoruje tveganje.

2.1.1 Članstvo v sistemu jamstva za podružnice tujih bank

Omenila sem že, da so ponavadi prvotni člani v večini sistemov jamstva domače banke z licenco za opravljanje bančnih storitev. Kljub temu nekatere države zahtevajo, da se v njihov sistem jamstva vključijo tudi podružnice tujih bank, ki delujejo na njihovem ozemlju.

³ Po mnenju Mednarodnega denarnega sklada je v velikih državah priporočljivo, da so naloge centralne banke, nadzornega organa in sistema jamstva ločene in se zato opravljajo v različnih institucijah. V majhnih državah pa ponavadi sistem jamstva upravlja poseben oddelek v centralni banki, ki je pristojen tudi za nadzorno funkcijo. To pomeni, da je agencija za zavarovanje bančnih vlog v velikih državah samostojna institucija, v majhnih državah pa je organizirana v okviru centralne banke.

Obstaja kar nekaj argumentov za vključitev podružnic (Guidance for Developing Effective Deposit Insurance System, 2001, str. 22):

- večja stabilnost domačega finančnega sistema;
- zagotovitev minimalnega zneska zajamčenih vlog za vse vlagatelje;
- koristi tujih bank zaradi večje stabilnosti domačega finančnega sistema;
- zagotavljanje enakih pogojev konkurence s tem, ko se tuje banke postavi na isto raven kot domače banke;
- večja razpršenost tveganja;
- povečanje finančne baze.

2.1.2 Članstvo v sistemu jamstva za nebančne finančne institucije

Države različno obravnavajo nebančne finančne institucije, ki sprejemajo vloge. Ene jih vključujejo, druge pa izključujejo iz sistema jamstva. V državah, ki vključujejo nebančne finančne institucije v sistem jamstva, prevladajo naslednji razlogi za tako ravnanje (Guidance for Developing Effective Deposit Insurance System, 2001, str. 22):

- želja po konkurenčni enakosti med različnimi tipi institucij, ki ponujajo podobne produkte;
- povečanje stabilnosti finančnega sistema z vključitvijo vseh institucij, ki sprejemajo vloge;
- želja po uveljavitvi enakih ureditvenih in nadzornih standardov za vse finančne institucije.

V nasprotju s tem obstaja veliko primerov, kjer so nebančne finančne institucije izključene iz sistemov jamstva. Najbolj pogost razlog je, da nebančne finančne institucije pri zagotavljanju finančne stabilnosti v neki državi niso tako pomembne kot banke. Drugi razlog v prid izključitvi iz sistema jamstva je, da imajo nebančne finančne institucije drugačne ureditvene in nadzorne standarde od tistih, ki veljajo za banke. Sledi razlog, da imajo te institucije drugačne nadzorne oblasti, ki pregledujejo njihove posle od tistih v bankah. V vseh naštetih primerih lahko država, ko postavlja sistem jamstva uvede poseben sistem, ki jamči za nebančne finančne institucije.

2.1.3 Članstvo v sistemu jamstva za državne banke

Državne banke predstavljajo svojevrsten problem za sisteme jamstva. Vloge teh bank so ponavadi zajamčene v celoti, kar kaže na nepotrebnost njihovega vključevanja v sistem jamstva. Kljub temu jih nekatere države vseeno vključujejo v sistem jamstva.

Nekateri izmed razlogov za tako odločitev so lahko (Guidance for Developing Effective Deposit Insurance System, 2001, str. 22):

- ❑ spodbujanje privatizacije;
- ❑ zagotavljanje enakih pogojev konkurence s privatnimi bankami glede zneska zajamčenih vlog in določanja premij;
- ❑ zagotavljanje enakega nadzora za državne in privatne banke;
- ❑ razpršitev tveganja agencije za zavarovanje bančnih vlog;
- ❑ povečanje finančne baze.

2.2 ORGANIZACIJSKA OBLIKA OZ. VODENJE SISTEMOV JAMSTVA

V tem delu sem preučila dve vprašanji, ki se nanašata na vodenje sistemov jamstva. Prvo vprašanje je, ali naj država postavi privatni ali javni sistem jamstva, drugo vprašanje pa preučuje, kakšna pooblastila naj v sistemu dobi agencija za zavarovanje bančnih vlog.

2.2.1 Privatni ali javni sistem jamstva?

Obstajata dva zakonita in nasprotujoča si modela glede vodenja sistemov jamstva, ki se v praksi pojavljata v svetu. Prvi je privatno voden in se tudi v celoti privatno financira, drugega pa vodi in financira država. Poleg teh dveh pa obstaja še nekakšna kombinacija obeh. Gre za privatnojavni sistem jamstva, za katerega je značilno, da je privatno voden in financiran, obstaja pa možnost državne pomoči⁴.

Izbira med privatnim in javnim sistemom jamstva vpliva na pristojnost, ki je dodeljena agenciji za zavarovanje bančnih vlog. Medtem ko ima privatna agencija ponavadi omejena pooblastila, ima državno vodena agencija največkrat večjo vlogo in odgovornost.

Ko so bančni problemi zelo resni, bo sistem jamstva ponavadi potreboval državno pomoč, zato lahko privatni sistem izgubi verodostojnost, če taka pomoč ne bo zagotovljena. Lahko pa se tudi v privatnem sistemu jamstva, v katerem obstaja možnost državne pomoči zgodi, da upravitelji sistema postavijo prenizke premije. Posledice takih dejanj so škodljive, zato je v številnih državah tako, da sistem jamstva vodi državna agencija, ki bolje zavaruje javnost in davkoplačevalce pred izgubami (Garcia, 2000, str. 5).

Ne glede ali gre za privatni ali javni sistem jamstva, bo ta uspešen samo, če bo finančno stabilen in če si bo zaslužil zaupanje javnosti. Prav tako mora biti jasno, kdo bo podprl sistem v primeru nelikvidnosti ali nesolvnenosti ter pod kakšnimi pogoji bo pomoč zagotovljena.

⁴ Državna pomoč je ponavadi neformalnega značaja.

Mnogo bolj pomembno od tega, kdo vodi sistem, je pomembno, da ima sistem ustrezno pravno podlago.

2.2.2 Ozki ali široki sistem jamstva?

Sistem jamstva je lahko ozek ali širok. Razlika med njima je v pristojnosti, ki jo ima agencija za zavarovanje bančnih vlog.

Naloga ozkega sistema jamstva je, da povrne vloge zajamčenim vlagateljem, predvsem malim vlagateljem, ko pride do stečaja banke. To zajema preverjanje vlagateljevih terjatev in izplačevanje vlog ali pošiljanje transferjev ostalim bankam, ko tako zahteva nadzorni organ. Pomembno je, da agencija v skladu z zakonom poplača vloge zajamčenim vlagateljem v najkrajšem možnem času, saj v primeru, če pride do zamude s plačili ali transferji, to zmanjšuje zaupanje javnosti v sistem jamstva.

Naloga agencije za zavarovanje bančnih vlog je v primeru širokega sistema jamstva, poleg že omenjenih nalog, tudi nadzorovanje stanja v bančnem sistemu ter prevzemanje odgovornosti za reševanje propadle članice sistema jamstva.

2.3 POKRITJE BANČNIH VLOG

Sistemi jamstva se razlikujejo tako po obsegu kot po ravni pokritja, ki ga zagotavljajo vlagateljem posamezne države. Bolj natančno to pomeni, da se sistemi jamstva razlikujejo v tem, katere vrste institucij in bančnih vlog zavarujejo, kolikšna je višina zajamčenih vlog, ali sistem zavaruje vse vlagatelje ali le nekatere ter ali sistem temelji na zavarovanju vlog ali vlagateljev.

2.3.1 Institucije in bančne vloge, ki so predmet jamstva

Depozitne finančne institucije, predvsem poslovne banke, so primarni kandidati za zavarovanje s sistemom jamstva. Nekatere države v sistem jamstva vključujejo tudi nedepozitne finančne institucije, z namenom, da se razprši tveganje. Mednarodni denarni sklad (v nadaljevanju MDS) predlaga tem državam, naj raje organizirajo poseben sistem, ki jamči za omenjene institucije (Garcia, 2000, str. 12).

Administrativno je najlažje zavarovati vse vrste bančnih vlog, vendar je praksa pokazala, da države ponavadi izključujejo nekaj vrst bančnih vlog iz jamstva.

MDS predlaga naslednje vrste bančnih vlog, ki naj bi bile zavarovane (Garcia, 2000, str. 12):

- vse vloge v domači valuti;
- zadolžnice finančnih podjetij, ki v skladu z zakonom lahko sodelujejo v sistemu jamstva, v primeru, če so zadolžnice definirane kot bančne vloge;
- glavnica in obresti.

Kot sem že omenila, je praksa pokazala, da države izključujejo nekaj vrst vlog iz jamstva. Države se lahko same odločajo o tem, ali bodo zajamčile vloge v tuji valuti ali ne. Če so transakcije v neki državi pretežno v domači valuti in je malo vlog v tuji valuti, države ponavadi ne jamčijo za vloge v tuji valuti. Če pa so vloge v tuji valuti široko v uporabi, sistem z namenom, da se zagotavlja večja finančna stabilnost, jamči tudi za vloge v tuji valuti.

Nekatere države izključujejo iz sistema jamstva bančne vloge lastnikov bank, menedžerjev in njihovih ožjih družinskih članov. Včasih so izključene iz sistema jamstva institucije, ki plačujejo visoke obresti, kar kaže na to, da gre za finančno šibke institucije. Tudi vloge, ki so bile ustvarjene na račun pranja denarja, so ponavadi izključene iz sistema. MDS poudarja, da se z navedenimi izključitvami ne bi smeli ukvarjati sistemi jamstva, pač pa nadzorniki in regulatorji (Garcia, 2000, str. 12).

2.3.2 Obseg zajamčenih vlog

Sistem jamstva naj bi v prvi vrsti zavaroval male vlagatelje, ker imajo ti največkrat nizke dohodke, slabo poznajo bančništvo ter nimajo primerne znanja, časa in sredstev, da bi se ukvarjali s preučevanjem stanja bank.

Povsem drugačno vlogo v sistemu jamstva igrajo veliki vlagatelji. Če te izvzamemo iz sistema jamstva, bodo izpostavljeni potencialnim izgubam v primeru stečaja banke. Izključitev velikih vlagateljev iz sistema jamstva spodbudi slednje k opazovanju in nadzorovanju stanja v bankah. To pa privede do povečanja tržnega pritiska na banke, kar zagotavlja, da banke ostanejo stabilne. Rezultat izključitve večjih vlagateljev iz sistema jamstva je pozitiven v smislu, da izključeni pomagajo nadzornikom ter celo nadgradijo njihovo delo.

Obstoj zgoraj opisanega sistema jamstva odpravi dva ukrepa pri reševanju bank v težavah (Garcia, 2000, str. 13):

- strah pred nalaganjem izgub na ramena malih vlagateljev;
- politični udarec delanja tega.

2.3.3 Znesek zajamčenih vlog

V eksplicitnih sistemih obstajata dve obliki jamstva za bančne vloge v primeru stečaja banke. To sta neomejeno jamstvo ter omejeno jamstvo. V praksi je najbolj uporabljeno omejeno jamstvo, kar pomeni, da vlagatelj, ki ima vlogo v neki članici sistema, v primeru stečaja banke, dobi povrnjen včasih manjši znesek, kot pa je znašala njegova vloga. Če vlagatelj dobi povrnjen celoten znesek vloge ali ne, je odvisno od velikosti njegove vloge, kajti vlagatelj lahko dobi povrnjen največ maksimalen⁵ znesek zajamčenih vlog, ki ga predvideva posamezna država.

Znesek zajamčenih vlog na vlagatelja pri katerikoli banki bi moral biti nizek, določen naj bi bil v razponu med en- ali dvakratnikom BDP na prebivalca. Meje naj bi bile postavljene tako, da bi se številčno pokrilo med 80 in 90 odstotki vseh vlagateljev, vrednostna meja pa bi znašala okrog 20 odstotkov vrednosti vlog vseh vlagateljev (Garcia, 2000, str. 14).

Meje, ki so določene prenizko, ne morejo preprečiti stečaja banke, ko ima banka finančne težave. Nasprotno pa meje, ki so določene previsoko, privedejo do tega, da si vlagatelji ne prizadevajo več kontrolirati rizičnosti bančnih poslov (International Guidance on Deposit Insurance, 2000, str. 7).

2.3.4 Jamstvo bančnih vlog ali vlagateljev?

V večini držav danes obstaja jamstvo vlagateljev in ne jamstvo vlog, kot je to veljalo še pred nekaj leti. Tak način jamstva omogoča, da so zavarovani predvsem mali vlagatelji, ne pa tudi veliki. Poleg tega tak način malim vlagateljem z nekaj dodatnega dela in seveda poznavanja omogoča neomejeno jamstvo. To lahko dosežejo tako, da odprejo več računov pri različnih bankah članicah sistema jamstva, prihranke pa razpršeno naložijo vanje.

2.4 FINANCIRANJE SISTEMOV JAMSTVA

Države morajo pred uvedbo sistema jamstva rešiti vrsto finančnih vprašanj, kot npr. kdaj uvesti sistem, ali financirati sistem ex ante ali ex post, kakšna naj bo ciljna višina sklada, kdo bo zagotovil finančna sredstva za zagon sistema, kakšna naj bo struktura premij, ali naj obstaja možnost državne pomoči v trenutkih, ko je sistem v finančnih težavah ter drugo. Uspešna rešitev teh vprašanj bo izboljšala finančni položaj sistema in zmanjšala potrebo po državni pomoči.

⁵ V nadaljevanju sem včasih pisala o maksimalnem, včasih pa o minimalnem znesku zajamčenih vlog, čeprav je povsod mišljen isti znesek. Kadar sem omenjala maksimalen znesek zajamčenih vlog, je bil mišljen predvsem pogled z vidika vlagateljev in ene države, če pa sem pisala o minimalnem znesku zajamčenih vlog, pa je bil mišljen pogled z vidika ostalih obravnavanih držav, ki ponujajo višji znesek zajamčenih vlog od tistega, ki ga določa direktiva.

2.4.1 Sistem financiranja ex ante ali ex post?

Obstaja vrsta možnosti glede načina financiranja sistema jamstva; od financiranja ex ante (vnaprej) do financiranja ex post (naknadno) ali kombinacije obeh.

Pri financiranju ex ante se sredstva sodelujočih bank zbirajo v obliki prispevkov oz. premij v sklad, ki je tako na voljo, če pride do stečaja kake banke članice. Ta sredstva so tudi vir za financiranje operativnih in administrativnih stroškov delovanja sistema. Bistveno je, da prispevajo sredstva vse sodelujoče banke, tudi tista, zaradi stečaja katere je treba izplačati zajamčene vloge. Tak način sicer povzroča bankam stroške, ki morda sploh niso potrebni, vendar pa njegov obstoj krepi zaupanje pri javnosti. Temeljno vprašanje pri tem ostaja določitev načrtovane ciljne višine sklada in njegova politika investiranja, da so v primeru potrebe lahko sredstva pravočasno na voljo za izplačilo (Majcen, 2001a, str. 5).

Sistemi jamstva, ki se financirajo ex post, se zanašajo na sposobnost preostalih bank, da pokrijejo nastale potrebe po izplačilu zajamčenih vlog v problematični banki. Ker pa se lahko to zgodi v neugodnem trenutku, obstaja nevarnost, da banke ne bodo zmogle vplačil. Stroški financiranja takega sistema namreč niso porazdeljeni skozi daljše obdobje, temveč so osredotočeni na banke v času, ko so tudi te pod pritiskom. Še ena pomanjkljivost je v tem, da banka, ki je povzročila aktiviranje sistema, ne bo prispevala nič.

V primeru, če se izkaže, da je sklad nezadosten vir, je možna kombinacija obeh zgoraj opisanih načinov. Kljub razlikam v financiranju sistemov jamstva, pa je vsem skupno, da odgovornost za jamstvo bančnih vlog pri propadli banki prevzamejo ostale banke in ne država. To dejstvo spodbudi banke, da omejujejo svojo nagnjenost k tveganju in s tem zmanjšujejo izdatke sistema.

Pomembno je, da so pri vseh oblikah financiranja v izjemnih primerih na voljo še dodatni viri financiranja, npr. možnost najemanja kredita doma in v tujini ali premostitvena pomoč države. Hitro izplačilo pomaga ohranjati javno zaupanje v bančni sistem. Seveda pa v primeru večje systemske krize še tako dober sistem ne bo sposoben sam pokriti vseh potreb po izplačilu.

Načela t. i. dobre prakse MDS dajejo prednost financiranju ex ante. Njihovi strokovnjaki tako glede financiranja sistema jamstva predlagajo (Garcia, 2000, str. 24):

- ustanovitev sklada

Primeren sklad poveča fleksibilnost pri reševanju bančnih problemov in poveča zaupanje ljudi v jamstvo za bančne vloge in bančni sistem.

- določitev ciljne višine sklada

Država mora izbrati ciljno višino sklada, ki bo pokrila vse izdatke v normalnih razmerah. Ta višina je ponavadi določena kot nek odstotek zajamčenih vlog na ravni, ki bi omogočila skladu pokritje zajamčenih vlog v več manjših bankah oz. dveh srednje velikih bankah oz. eni večji banki. Agencija za zavarovanje bančnih vlog je pri tako postavljenem skladu sposobna reševati probleme posamezne banke, v primerih sistematičnih kriz pa bi morala vmes poseči država.

2.4.2 Začetno in kasnejše financiranje sistema

Na novo postavljen sistem jamstva lahko dobi začetna finančna sredstva od članic sistema, države in/ali centralne banke. Če prispeva sredstva za vzpostavitev sistema država ali centralna banka, se lahko uvedejo predpisi, ki nalagajo skladu ali članicam sistema kasnejše poplačilo državi ali centralni banki. Ne glede na vir sredstev, mora biti začetno financiranje tolikšno, da postane sistem operativen in verodostojen. Sistem jamstva se predstavi javnosti v trenutku, ko je bančni sistem stabilen.

Ko je sklad enkrat ustanovljen, začno članice sistema vanj vplačevati premije četrletno ali polletno. Najpreprosteje je, če se kot osnova za določitev premij vzame celoten obseg bančnih vlog. Taka osnova omogoča lahek nadzor, poleg tega pa tudi večjo finančno bazo. Kljub temu se večini držav zdi bolj smiselno, da osnovo za premije predstavljajo zajamčene vloge (insured deposits) ali pa celotna vrednost tistih vrst bančnih vlog, ki so zajamčene s sistemom jamstva (insurable deposits). Nekateri države so šle še naprej in jemljejo kot osnovo za določitev premij vrednost bančnih vlog, ki bi jih vlagatelji dobili povrnjene v primeru stečaja banke (covered deposits) (Garcia, 2000, str. 34). Ko je enkrat izbrana osnova, se premije oblikujejo kot določen letni odstotek te osnove. Premije so določene na takem nivoju, da pokrijejo stroške in zgradijo/ohranjajo/vzdržujejo sklad na ciljni višini. Premije se razlikujejo med državami in v času.

Pri odločanju o višini premij je možna izbira med enotnim odstotkom ali diferenciranim, to je med prispevki, prilagojenimi tveganjem. Ti naj bi zmanjšali moralno tveganje, vendar pa z njimi za enkrat še ni posebnih pozitivnih izkušenj. Pri določanju postavljanja diferenciranih obremenitev bank namreč obstajata dva temeljna problema (Majcen, 2001a, str. 5). V prvi vrsti višji prispevki povečujejo stroške že tako slabših bank, zato je priporočljivo, da se takšni sistemi uvajajo počasi, tako da posamezne banke lahko svoje poslovanje sčasoma izboljšajo in s tem zmanjšajo svojo izpostavljenost tveganjem. Poleg omenjenega pa je tudi napovedovanje tveganosti relativno nerazvito. Še več, postavljanje različnih tveganjem prilagojenih prispevkov mora temeljiti na primernih objektivnih merilih, ki so lahko dokazljiva bankam in na sodišču. Možna merila so tako le kapitalska ustreznost in nadzorne institucije za rating. Vendar tudi sama kapitalska ustreznost lahko postane predmet prirejanja skozi različne sisteme razvrščanja kreditov in oblikovanja rezervacij. Ratingi nadzornih

institucij ostajajo poslovna skrivnost v večini držav. Če bi banke v svojih letnih poročilih razkrile višino prispevka, bi lahko tudi razkrile rating banke, ki jo je dobila od nadzorne institucije. Da bi se ohranila zaupnost, je potrebno izračun prispevkov postaviti previdno in kompleksno.

2.4.3 Prednostno izplačevanje

V državah, kjer eksplicitni sistem jamstva ne obstaja in pride do stečaja banke, so prednosti pri izplačilu terjatev iz stečajne mase določene s stečajnim zakonom. V državah, v katerih tak sistem obstaja, pa imajo prednost pri izplačilu terjatev mali vlagatelji.

Zagotavljanje prednosti ohranja sredstva sklada, vendar na škodo drugih upnikov, lahko pa se tudi zniža skrb upraviteljev sistema. Izbira med tem, ali se zagotovi prednostno izplačevanje ali ne, temelji na strokovni oceni.

2.4.4 Državna pomoč

Nepričakovane finančne krize lahko povzročijo več stroškov, kot je to predvidela agencija za zavarovanje bančnih vlog. V takih primerih sistem potrebuje dodatna finančna sredstva, da zagotovi nemoteno delovanje. Takrat se izkaže kot dobro, če ima sistem vgrajeno možnost državne pomoči, to je pravice, da si od države, centralne banke ali zakladnice izposodi neomejen znesek.

V primerih, ko pride do takih rešitev, se uvede posebne prispevke ali premije, iz katerih se državi, centralni banki ali zakladnici poplača za ponudbo finančnih sredstev in s tem rešitvijo bančnega sistema.

Strokovnjaki MDS predlagajo, da naj kljub temu, da lahko centralna banka zagotovi finančna sredstva v okviru funkcije posojilodajalca v skrajni sili, sistem raje podpre država (Garcia, 2000, str. 33).

3. TVEGANJA OZ. MOŽNE SLABOSTI SISTEMOV JAMSTVA

Jamstvo za bančne vloge, kot ostali ukrepi finančne varovalne mreže, omenjeni v uvodu, v splošnem prispevajo k večji stabilnosti in gospodarski rasti. Lahko pa se zgodi, da slabo načrtovan sistem jamstva pripelje do nezaželenih učinkov. Težave, ki lahko nastanejo, so moralno tveganje, nepravilna izbira in problem agentov. V tem poglavju bom najprej predstavila našteje probleme, nato pa na podlagi zadnjih izkušenj t. i. dobre prakse z omenjenimi problemi poskušala najti možne rešitve za omilitev ali odpravo teh problemov.

3.1 MORALNO TVEGANJE

Pri postavitvi sistema jamstva je v vsaki državi potrebno pretehtati vidike moralnega tveganja. Z moralnim tveganjem so mišljeni škodljivi učinki, ki jih ima obstoj sistema jamstva na obnašanje vlagateljev, bančnikov in bančnih nadzornikov. Našteti in še nekateri drugi uporabniki sistema jamstva postanejo zaradi zajamčenih bančnih vlog brezbržni do »zdravja« bančnega sistema.

Moralno tveganje je še posebej izrazito v sistemu neomejenega jamstva. Vlagatelji, ki imajo v celoti zajamčene vloge, prispevajo k moralnemu tveganju, saj jim je vseeno, komu oz. kateri banki bodo zaupali svoje prihranke. Posledično jih finančni položaj bank ne zanima, zato tudi niso motivirani, da bi zagotavljali disciplino z izbiro in opazovanjem finančnega stanja bank. Edini kriterij, ki vpliva na izbiro banke, tako ostaja višina obrestnih mer, ki jih ponujajo banke. Ponavadi pa je tako, da so prav banke, ki ponujajo visoke obresti, bolj tvegane.

Lastniki in vodstva bank prispevajo k moralnemu tveganju, ker se v želji po višjih dividendah in zaslužkih spuščajo v bolj tvegane posle, kot bi se, če sistem jamstva ne bi obstajal. Zavedajo se namreč, da vlagatelji ne bodo izgubili ničesar ali pa zelo malo, če pride do stečaja banke.

Tudi bančni nadzorniki so manj skrbni, ker dobijo manj informacij oz. opozoril in niso pod pritiskom javnosti. Če javnosti stanje v bančništvu ni znano, ni pritiskov na nadzornike, da bi primerno ukrepali in zaprli pravočasno problematične banke ter s tem zmanjšali potencialno breme za sistem jamstva.

3.1.1 Preprečevanje moralnega tveganja

Ker je problem moralnega tveganja privedel do velikih finančnih izgub v sistemih jamstva razvitih držav, je bila temu problemu namenjena velika pozornost. Danes tako obstaja vrsta možnih rešitev ali metod za zmanjševanje moralnega tveganja, ne da bi se ob tem ogrozile koristi sistema jamstva.

Regulatorji so najpomembnejši pri reševanju problema moralnega tveganja, saj imajo na voljo vrsto možnosti za zmanjševanje tega problema. Med te štejejo npr. postavitev nižjega zneska zajamčenih vlog na vlagatelja, postavitev premij oz. prispevkov, diferenciranih glede na tveganja, ki so jim izpostavljene posamezne banke, in uporaba sozavarovanja vlog. Sozavarovanje pomeni, da tudi najmanjši vlagatelji nase prevzamejo del tveganja, saj jim ni zagotovljeno, da bi bile njihove vloge v primeru stečaja banke, v kateri imajo naložene prihranke, stoddotno povrnjene. Sistem jamstva, ki ne jamči za vse vlagatelje in vloge, spodbuja vlagatelje, da skrbno izberejo banko, v katero bodo naložili svoje prihranke. V

zadnjem času na razvitih finančnih trgih subordiniranim upnikom pripisujejo vse pomembnejšo vlogo pri t. i. finančnem samonadzoru.

Problem moralnega tveganja naj bi deloma reševale tudi banke same. Medsebojno solidarno jamstvo banke spodbuja, da so pozorne druga na drugo in pritiskajo na nadzornike, da pravočasno ukrepajo.

K zmanjšanju moralnega tveganja prav tako prispeva poudarjanje osebne odgovornosti pri vodenju in upravljanju banke. Bančniki se morajo zavedati, da bodo v primeru resnih težav banke sami ob delo oz. profesionalno kariero v finančnem sektorju.

Moralno tveganje se lahko zmanjša tudi tako, da so vloge menedžmenta, članov organov in pomembnih delničarjev ter njihovih bližnjih sorodnikov izključene iz sistema jamstva. Slednje do določenega obsega odvrča od nerazumnega oz. nepreudarnega poslovanja. Sistem jamstva varuje vlagatelje in ne bančnikov ter ne zagotavlja imunitete neodgovornemu obnašanju slabih bančnikov. Bančniki se morajo zavedati, da jamstvo ni namenjeno posamezni banki in da nobena banka ne bo iz naslova sistema jamstva prejela finančne podpore z namenom, da prepreči stečaj (Majcen, 2001a, str. 3).

Navsezadnje je za uravnavanje moralnega tveganja pomembna tudi zahteva po spoštovanju uveljavljene računovodske prakse, po zagotavljanju zadostnega kapitala, preglednosti in razkritju pomembnih finančnih informacij. Prvi pogoj pa je seveda postavitve močnega sistema regulacije in nadzora.

3.2 NEPRAVILNA IZBIRA

Poleg moralnega tveganja obstajajo še drugi problemi pri sistemih jamstva, eden izmed njih je nepravilna izbira. Ta problem se pojavi takrat, ko se le najšibkejše institucije prostovoljno vključijo v sistem jamstva, medtem ko najmočnejše institucije niso zainteresirane, da bi postale članice sistema. Če bi dopustili tako organizacijo sistema, bi bil ta že v začetku obsojen na propad.

Obstajata dve značilnosti sistemov jamstva, ki lahko rešita problem nepravilne izbire. Prvič, članstvo v sistemu jamstva bi moralo biti obvezno. Poleg tega sistem jamstva ne bi smel dovoljevati članicam, da kadarkoli zapustijo sistem. V primeru, če pa že zapustijo sistem, pa jim ne bi smeli povrniti njihovih zbranih prispevkov. Drugič, ko je agencija za zavarovanje bančnih vlog dovolj izkušena, lahko vpelje tak sistem jamstva, v katerem so premije prilagojene tveganju posamezne članice sistema jamstva. S tem bi nagradili boljše, močnejše banke, da ostanejo članice sistema jamstva.

3.2.1 Preprečevanje problema nepravilne izbire

Kot sem že nakazala, sta rešitvi problema po mnenju strokovnjakov MDS naslednji (Garcia, 2000, str. 17):

□ obvezno članstvo

Omenila sem, da je ena izmed možnih rešitev problema nepravilne izbire obvezno članstvo za vse depozitne finančne institucije, ki imajo sedež v državi. V sistem jamstva naj bi bile vključene tudi banke v državnem lastništvu ter podružnice tujih bank. V drugačnem primeru bodo v sistem jamstva pristopile le šibke institucije, sistem pa zaradi tega ne bo sposoben dobro delovati.

Članstvo naj bi bilo množično, ker se morajo stroški zavarovanja porazdeliti med velikim številom institucij. Čeprav obvezno članstvo vsebuje določeno mero subvencioniranja močnih institucij šibkejšim institucijam, pa naj bi bile prav vse članice na boljšem zaradi večje stabilnosti bančnega sistema in manjšega strahu pred propadom agencije za zavarovanje bančnih vlog.

□ tveganju prilagojene premije

Sistem, ki ima tveganju prilagojene premije, se zdi logičen, vendar ga je razmeroma težko vpeljati in kasneje upravljati. Razlog, zaradi katerega so uvedene tveganju prilagojene premije, je, da se od bolj tveganih institucij, ki so bolj dovzetne za pomoč agencije za zavarovanje bančnih vlog, zahteva višje premije.

3.3 PROBLEM AGENTOV IN NJEGOVA PREPREČITEV

Poleg moralnega tveganja in nepravilne izbire se lahko pri sistemih jamstva pojavi še tretji problem, ki ga imenujemo problem agentov. Slednji izhaja iz načina vodenja in financiranja sistema jamstva. Omenila sem že, da se sistem jamstva lahko vodi in financira privatno, javno ali kot nekakšna kombinacija obeh načinov. Vsem sistemom jamstva pa je skupno, da se problem agentov pojavi, ko agent deluje raje v lastno korist namesto v korist principala, ki ga je zaposlil. Ta problem lahko povzroči visoke fiskalne stroške.

Če želimo rešiti omenjen problem, moramo najprej opredeliti, kdo je v sistemu jamstva agent in kdo principal. Ne glede na to ali je agencija za zavarovanje bančnih vlog vodena privatno ali javno, je agent agencija, ker varuje interese vlagateljev. V privatno vodenem sistemu jamstva so banke principal, ker vodijo in financirajo sistem. V privatno vodenem sistemu, ki ima vgrajeno možnost državne pomoči, pa država lahko vodi sistem jamstva, zato sta v tem primeru kar dva principal, in sicer banke in država.

Pri sistemih jamstva se problem agentov lahko pojavi v treh oblikah, in sicer kot (Garcia, 2000, str. 19):

□ politično vmešavanje

Prva oblika problema agentov se pojavlja v državno vodenih sistemih jamstva. Gre za politično vmešavanje v delovanje bank, v njihov nadzor in/ali v jamstveno funkcijo. Ta problem je možno rešiti tako, da se z zakonom kaznuje nepotrebno vmešavanje politike. To se lahko doseže samo z jasno zakonsko podlago, ki se nanaša na delovanje agencije za zavarovanje bančnih vlog, z zakonsko prepovedjo financiranja političnih kampanij ter s transparentnostjo operacij agencije. Druga rešitev je ustanovitev neodvisne agencije, ki odgovarja državi in/ali zakonodajalcu za njene akcije in operacije.

□ nepravilna usmerjenost agencije za zavarovanje bančnih vlog

Pri tem gre za situacijo, kjer agencija deluje v prid bankam namesto v korist vlagateljem in davkoplačevalcem. Do tega problema lahko pride samo v privatno vodenih in financiranih sistemih, ki imajo vgrajeno možnost državne pomoči. Problem se lahko zmanjša s tem, da država prevzame vodenje sistema jamstva, hkrati pa ne dovoli bančnikom, da prevladujejo v upravnem odboru agencije.

□ medagentski problemi

Do tretje oblike problema agentov pride zaradi slabega sodelovanja znotraj oz. med finančnimi regulativnimi agencijami. Do zaostritve odnosov lahko npr. pride, ko je agencija za zavarovanje bančnih vlog odvisna od nadzornika (zaradi informacij o institucijah v sistemu) in centralne banke (zaradi makroekonomskih kazalcev), nadzornik in monetarna oblast pa ji želenih informacij nočeta posredovati.

Za rešitev tega problema morajo biti natančno opredeljene pristojnosti in naloge naslednjih finančnih avtoritet: monetarna politika, nadzorniki, sistem jamstva in fiskalna politika. To je mnogo bolj pomembno od lokacije posameznih finančnih avtoritet. V majhnih državah je centralna banka pristojna za nadzor nad bankami in sistemom jamstva, v večjih državah pa je odgovornost za sistem jamstva ločena od nadzorne avtoritete in centralne banke.

4. UREDITEV JAMSTVA ZA BANČNE VLOGE V EU

Evropska komisija je leta 1986 izdala priporočila⁶ državam članicam EU, naj postavijo sisteme za jamstvo vlog pri bankah. Ker priporočil v večini držav niso upoštevali, še bolj pa zaradi neustrezno urejenega jamstva vlog pri podružnicah bank, je Evropska komisija leta

⁶ Commission recommendation concerning the introduction of deposit-guarantee schemes in the Community (87/63/EEC).

1994 pripravila direktivo⁷, ki je stopila v veljavo v začetku junija 1995. Ta naj bi prisilila države članice EU k uveljavitvi obveznih določb.

Potreba po direktivi je podrobneje razložena v uvodu direktive. Direktiva poudarja, da naj bi se usklajen razvoj kreditnih institucij v EU spodbujal z odpravo vseh omejitev glede pravice ustanavljanja in svobode pri opravljanju storitev kreditnih institucij. To naj bi povečalo stabilnost bančnega sistema in varstvo varčevalcev, kar sta tudi dva že omenjena razloga za postavitev sistemov jamstva.

Direktiva poudarja, da je za razvoj kreditnih institucij v EU nujno potrebno uskladiti oz. harmonizirati minimalno raven zaščite vlagateljev v državah članicah EU. Poudarjeno je tudi, da prevelike razlike med nacionalnimi sistemi ovirajo čezmejno opravljanje bančnih storitev in da bi morali vlagatelji pri podružnicah uživati enak položaj kot vlagatelji na sedežu banke.

Direktiva postavlja državam članicam EU obveznost, da morajo na svojem ozemlju zagotoviti ustanovitev ene ali več formalno priznanih sistemov jamstva. Ob tem direktiva ne določa podrobnejše ureditve in pravne oblike sistemov jamstva, višine premij oz. prispevkov in načina financiranja, članstvo v sistemu pa postavlja kot pogoj za pridobitev dovoljenja za zbiranje vlog. Stroške financiranja sistema morajo nositi banke članice sistema v sorazmerju z obveznostjo sistema, ki bi nastal ob morebitnem izplačilu zajamčenih vlog pri banki. V evropskih bankah je dovoljeno le začasno financiranje s strani države ali drugih institucij.

4.1 OPREDELITEV ZAJAMČENIH VLOG

Direktiva v prvem in drugem členu vsebuje definicijo zajamčenih vlog ter opredeljuje obvezne in možne izključitve iz te definicije. Po direktivi so zajamčene vloge opredeljene kot vsako dobroimetje na računu banke, ki ga mora ta vrniti upnikom v skladu s svojimi zakonskimi in podzakonskimi obveznostmi. Med zajamčene vloge štejejo tudi potrdila o vlogah.

Direktiva določa, da se iz jamstva izključijo vloge drugih bank in finančnih institucij, vse vloge oz. instrumenti, ki so po svojih lastnostih sestavina kapitala (podrejene vloge) ter vloge, ki izhajajo iz transakcij, povezanih s pranjem denarja. Direktiva dopušča izključitev še nekaterih drugih vlog oz. vlagateljev. Tako je možno, da se izključijo vloge z banko povezanih oseb, članov organov bank in povezanih oseb ter njihovih bližnjih sorodnikov in pomembnih delničarjev. Prav pa je, da so zajamčene vloge tistih delničarjev, ki nimajo možnosti, da kakorkoli vplivajo na poslovanje banke (npr. tisti s pod 5-odstotnim deležem) in torej niso odgovorni za težave banke.

⁷ Directive 94/19/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on deposit-guarantee schemes (v nadaljevanju direktiva).

4.2 ZNESEK ZAJAMČENIH VLOG

Direktiva v sedmem členu zahteva, da je v državah članicah EU posamezen vlagatelj članice sistema jamstva zavarovan do višine 20.000 evrov (v prehodnem obdobju do 31.12.1999 je veljal znesek 15.000 evrov). Najmanj slednjega mora zagotavljati država članica EU, v primeru, če pride do stečaja banke. Direktiva ne preprečuje državam članicam EU, da postavijo višje zneske zajamčenih vlog.

Direktiva na neki način celo odstopa od t. i. dobre prakse⁸, s tem, ko postavlja znesek pokritja v višini 20.000 evrov – najmanjši znesek, ki ga mora zagotavljati vsaka država članica EU. S tem postavlja nizek znesek pokritja v bogatih državah in višjega v revnejših državah znotraj EU ter jih tako izpostavlja večjemu moralnemu tveganju (20.000 evrov je le 40 odstotkov BDP na prebivalca v Luksemburgu in več kot 200 odstotkov BDP na prebivalca na Portugalskem) (Majcen, 2001, str. 14).

Države članice EU lahko omejijo raven jamstva na 90 odstotkov zneska vloge, kar pomeni, da mora prejeti vlagatelj najmanj 90 odstotkov zneska oz. seštevka vseh njegovih vlog, seveda pa v nobenem primeru ne bo prejel več kot 20.000 evrov oz. maksimum pokritja posameznika. S tem naj bi tudi vlagatelje spodbujali k temu, da sami nosijo del tveganja in da ocenjujejo banke.

4.3 AKTIVIRANJE SISTEMA ZAJAMČENIH VLOG

Sistemi jamstva morajo v skladu z desetim členom direktive v roku treh mesecev po tem, ko so nadzorniki ugotovili, da kreditne institucije niso zmožne izplačati vlog oz. so le-te šle v stečaj, plačati terjatve upravičencem. Čas plačila se lahko v izjemnih okoliščinah na zahtevo sistemov jamstva podaljša za tri mesece. Možni sta dve trimesečni podaljšanji.

4.4 UREDITEV JAMSTVA ZA PODRUŽNICE BANK DRŽAV ČLANIC EU IN PODRUŽNICE TUJIH⁹ BANK

Spoznali smo, da direktiva postavlja minimalen nivo jamstva, posamezne države članice EU pa lahko postavijo višje jamstvo od minimalne harmonizirane ravni. To pripelje do neenakih pogojev konkurence in s tem do motenj na trgu med kreditnimi institucijami določene države članice EU in podružnicami kreditnih institucij iz ostalih držav članic EU, ki poslujejo v tej državi.

⁸ MDS priporoča kot primeren znesek jamstvo v višini en- do dvakratnika BDP na prebivalca v posamezni državi.

⁹ Pod tujimi bankami razumemo banke iz držav, ki niso članice EU.

S četrtem členom direktive je na področju varstva vlagateljev uveljavljeno načelo domače države in medsebojnega priznavanja. Banka s svojimi podružnicami kjerkoli znotraj skupnega trga EU predstavlja eno osebo, ki je predmet le enega dovoljenja in centralnega nadzora poslovanja. Tako mora sistem jamstva vsake države članice EU kriti vloge tudi vlagateljem v njihovih podružnicah v drugi državi članici EU. Država članica EU mora omogočiti podružnicam bank iz drugih držav članic EU vključitev v njihov sistem za dopolnitev jamstva, če je to višje in če banka to želi.

4.4.1 Jamstvo za podružnice bank držav članic EU, ki imajo višjo stopnjo jamstva, kot velja v državi gostiteljici oz. klavzula o zaščiti domače jamstvene sheme

V času priprave oz. sprejemanja direktive so med državami članicami EU obstajale velike razlike med sistemi jamstva. Nekatere države še niso postavile sistemov jamstva, pri drugih (npr. Nemčija, Italija) pa je bila zaščita vlagateljev izredno visoka. V postopku obravnave predloga direktive so predstavniki posameznih držav zahtevali spremembo, na podlagi katere podružnice bank iz držav z dobro uveljavljenim sistemom jamstva ne bi smele zagotavljati višjega kritja od splošno veljavnega v državi, v kateri je ustanovljena podružnica¹⁰. S to prepovedjo naj bi preprečili privilegiran položaj podružnice v primerjavi z bankami države gostiteljice.

Komisija je takrat pripisala tem prošnjam in argumentom velik pomen, vendar pa se je hkrati zavedala, da taka rešitev ni v skladu z osnovnimi načeli EU. Zato je bilo po pridobljenem pravnem mnenju edino možno in sprejemljivo, da se sprejme le časovno omejeno odstopanje za petletno obdobje, ki se konča 31.12.1999. Tako je do konca leta 1999 veljalo, da niti raven niti obseg jamstva, skupaj z odstotkom pokritja, ki ga ponuja podružnica, ne sme presegati maksimalne ravni in obsega pokritja na območju države gostiteljice.

Komisija je tako, kot je bilo določeno v direktivi, ob koncu petletnega obdobja na podlagi poročila oz. pregleda uresničevanja določil direktive po državah članicah EU podala oceno glede nadaljnje potrebe po ohranitvi prepovedane klavzule. Poročilo, ki ga je komisija potrdila, navaja vrsto razlogov za ohranitev klavzule, to je za podaljšanje obdobja pa tudi za odpravo klavzule. Poročilo je komisija sklenila z ugotovitvijo, da so se v tem času sistemi jamstva v vseh državah članicah EU uskladili v skladu z načeli in cilji direktive. Sklenila je, da bi bilo nesmotrno podaljševati uporabo klavzule iz razloga povzročanja motenj na trgu, ker teh ni mogoče oceniti in se niti ne zdijo verjetne, hkrati pa je klavzulo zlahka mogoče zaobiti s sprejemanjem čezmejnih vlog (Majcen, 2001, str. 14).

Na podlagi poročila komisije so bile tako 3.2.2000 vse države članice EU obveščene o nepodaljšanju klavzule o zaščiti domače jamstvene sheme in da od 1.1.2000 podružnice bank držav članic EU lahko ponudijo jamstvo vlog, ki presega tistega v državi gostiteljici.

¹⁰ Gre za t. i. non-export clause, export prohibition clause ali export ban.

4.4.2 Jamstvo za podružnice bank držav članic EU, ki imajo nižjo stopnjo jamstva, kot velja v državi gostiteljici

Omenila sem že, da morajo sistemi jamstva v državah članicah EU v skladu z direktivo jamčiti poleg vlog vlagateljev v svojih državah še za vloge v njihovih podružnicah v drugih državah članicah EU. Tako se lahko zgodi, da ima podružnica v neki državi članici EU nižjo stopnjo jamstva, kot pa velja v državi gostiteljici. Da ne bi prišlo do problemov, je direktiva državam članicam EU, ki imajo višjo stopnjo jamstva od minimalno določene, naložila nalogo, da vključijo v svoj sistem za dopolnitev jamstva vse podružnice bank iz držav članic EU, ki to želijo. To omogoča podružnicam, ki imajo nižjo stopnjo jamstva, da dopolnijo jamstvo iz svoje države do nivoja, ki ga ima država gostiteljica¹¹.

Direktiva nalaga Evropski komisiji tudi nalogo, da naj poroča glede uporabe predpisa o dopolnitvi jamstva v praksi. Slednja je oktobra leta 2001 to tudi storila. Ugotovila je, da so vse države članice EU v svojo zakonodajo vnesle ta predpis.

V poročilu je prikazano število sporazumov, do takrat sklenjenih med državami članicami EU glede dopolnitve jamstva, ter podatek med katerimi državami so bili le-ti sklenjeni. Rezultati so predstavljeni v prilogi 1. Do sedaj sta samo danski in britanski sistem jamstva sklenila sporazum s podružnicami držav članic EEA¹², ki delujejo znotraj njunega ozemlja. Iz priloge 1 se tudi vidi, da so bili sklenjeni samo trije bilateralni sporazumi med sistemi jamstva, in sicer med Irsko in Veliko Britanijo, Dansko in Švedsko ter Luksemburgom in Švedsko. Nobeni državi članici EU pa do sedaj še ni bilo potrebno plačati kakršnihkoli nadomestil v okviru predpisa o dopolnitvi jamstva.

Za nizko zanimanje tega predpisa obstaja po mnenju Evropske komisije kar nekaj razlogov (Report from the Commission on the operation of the »topping-up« provision, 2001, str. 3):

- obstoj minimalnega zneska zajamčenih vlog v vseh državah članicah EU;
- majhno število podružnic, ki poslujejo v drugih državah članicah EU;
- jamstvo po mnenju kreditnih institucij ni zelo pomemben element konkurence;
- slabo poznavanje ljudi o razlikah med sistemi jamstva.

Naloga Evropske komisije s strani direktive je bila tudi, da po nekaj letih delovanja tega predpisa ugotovi njegovo smotrnost. Evropska komisija je ugotovila, da kljub majhnemu številu sklenjenih bilateralnih sporazumov potreba po tem predpisu obstaja. V času sprejemanja direktive je bila potreba po predpisu nujna zaradi zelo različno urejenega obsega in zneska zajamčenih vlog v državah članicah EU. Od takrat je preteklo že kar nekaj let in države članice EU so se bolj poenotile glede omenjenih stvari. Sedaj potreba po tem predpisu obstaja predvsem zaradi bodoče širitve EU. V prehodnem obdobju imajo lahko kandidatke za

¹¹ Gre za t. i. topping-up clause.

¹² Članice EEA so vse države EU, poleg njih pa še Islandija, Liechtenstein in Norveška.

vstop v EU nižjo stopnjo jamstva, kar pomeni, da bo potreba po predpisu potrebna zaradi istih razlogov kot v obdobju sprejemanja direktive za države članice EU.

Evropska komisija je torej zaključila, da potreba po predpisu o dopolnitvi jamstva še naprej obstaja, predvsem zaradi bodoče širitve EU. Slabost omenjenega predpisa pa je v tem, da predpis zmanjšuje konkurenco med kreditnimi institucijami (Report from the Commission on the operation of the »topping-up« provision, 2001, str. 7).

4.4.3 Ureditev jamstva za podružnice tujih bank

V skladu z direktivo se mora vsaka država članica EU sama odločiti, kako bo obravnavala in zavarovala vloge v podružnicah tujih bank..

Podružnicam tujih bank v državah članicah EU je na podlagi direktive sicer dana možnost, da se prizna enakovrednost sistema iz njihove države, vendar pa se morajo dejansko največkrat vključiti v sistem države članice EU, v kateri gostujejo.

4.5 INFORMIRANJE VLAGATELJEV

Direktiva v 9. členu državam članicam EU nalaga zadolžitev, da morajo poskrbeti za informiranje vseh potencialnih in dejanskih vlagateljev v vseh kreditnih institucijah, ki so vključene v sistem jamstva.

Kreditne institucije morajo vse vlagatelje obvestiti o predpisih sistema jamstva v državi, ki vključujejo tudi informacijo o znesku in obsegu zajamčenih vlog. Informacije morajo biti napisane v jeziku države ter tudi v jezikih posameznih držav članic EU, ki imajo v tej državi organizirane podružnice.

5. UREDITEV JAMSTVA ZA BANČNE VLOGE V SLOVENIJI

S prvim januarjem 2001 je v Sloveniji na podlagi Zakona o bančništvu¹³, Sklepa o sistemu zajamčenih vlog¹⁴ ter Sklepa o uskladitvi zneskov najnižjega osnovnega kapitala bank, zajamčene vloge in najnižjega osnovnega kapitala hranilnic¹⁵ začel veljati nov sistem jamstva,

¹³ Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01).

¹⁴ Sklep o sistemu zajamčenih vlog (Uradni list RS, št. 61/00).

¹⁵ Sklep o uskladitvi zneskov najnižjega osnovnega kapitala bank, zajamčene vloge in najnižjega osnovnega kapitala hranilnic (Uradni list RS, št. 102/00).

ki se bistveno razlikuje od stare ureditve¹⁶. Obstoječi način jamstva je bilo treba spremeniti predvsem zaradi uskladitve s pravnim redom EU¹⁷. Po starem načinu jamstva je namreč za vloge fizičnih oseb neomejeno jamčila Republika Slovenija (v nadaljevanju RS) oz. Banka Slovenije (v nadaljevanju BS), kar sodobna finančna stroka ocenjuje kot neprimerno, predvsem zaradi morebitnega moralnega tveganja s strani bank, pa tudi vlagateljev. Zato po novem sistemu jamstva za izplačilo vlog pri banki ali hranilnici, ki je šla v stečaj, jamčijo druge banke in hranilnice s sedežem v RS, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev. Seveda to velja le za tiste banke in hranilnice, ki so vključene v skupno jamstveno shemo.

5.1 OPREDELITEV ZAJAMČENIH VLOG

V drugem poglavju Sklepa o sistemu zajamčenih vlog ter v prvi točki Sklepa o uskladitvi zneskov najnižjega osnovnega kapitala bank, zajamčene vloge in najnižjega osnovnega kapitala hranilnic, je zajamčena vloga opredeljena kot stanje vloge posameznega vlagatelja¹⁸ pri banki¹⁹ do višine 4.200.000 tolarjev na dan stečaja nad to banko. Ta znesek je trenuten in se lahko v skladu z 12. členom Zakona o bančništvu spremeni, če se za več kot 10 odstotkov spremeni razmerje tolarja proti evru po tečaju BS.

Pri izračunu zneska zajamčene vloge se pri vlagatelju, ki ima hkrati obveznosti do banke, najprej ugotovi neto znesek njegove terjatve v skladu s pravili o pobotu na podlagi zakona, ki ureja stečajni postopek. Predmet zajamčene vloge vlagatelja je torej v tem primeru terjatev do banke, ki se ustrezno zniža za vse morebitne obveznosti do banke oz. neto znesek njegove terjatve.

Vloge so zajamčene tako v domači kot v tuji valuti, skupaj z obrestmi do dneva začetka stečaja. Zajamčene vloge v tuji valuti se izplačajo v tolarški protivrednosti po srednjem tečaju BS na dan začetka stečaja nad banko.

¹⁶ Jamstvo za vloge občanov je v preteklem sistemu temeljilo na dveh pravnih podlagah iz Uradnega lista RS, št. 1/91:

- po 19. členu Ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS (prevzem jamstva NBJ s strani BS za dinarske in hranilne vloge za tekoče račune občanov po stanju 25. 6. 1991 in prevzem jamstva od SFRJ s strani RS za devize na deviznih računih in deviznih knjižicah po stanju 25. 6. 1992),
- po 3. odstavku 4. člena Zakona o Agenciji RS za zavarovanje vlog v bankah in hranilnicah v povezavi z odredbo ministra za finance o znesku, do katerega morajo banke in hranilnice zavarovati posamezno vlogo, s čimer je bilo opredeljeno obvezno zavarovanje tolarških in deviznih hranilnih vlog.

¹⁷ Directive 94/19/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on deposit-guarantee schemes.

¹⁸ Pojem vlagatelj v tem poglavju pomeni fizično oz. pravno osebo ali drugo osebo civilnega ali javnega prava, ki ima vlogo pri banki.

¹⁹ Pojem banka v tem poglavju pomeni banko, hranilnico ali hranilno-kreditno službo s sedežem v RS, ki je pridobila dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev.

Vloga je skupno stanje vseh terjatev fizične ali pravne osebe v tolarjih in tujih valutah do banke na podlagi:

- pogodbe o vodenju tekočega ali žiro računa;
- hranilne vloge;
- denarnega depozita;
- potrdila o depozitu oz. blagajniškega depozita, če sta izdana kot imenski vrednostni papir in se glasita na ime te osebe.

Vloge samostojnih podjetnikov posameznikov in vloge, ki so jih te iste osebe položile kot fizične osebe, se obravnavajo kot vloge enega vlagatelja.

Ne glede na zgoraj opisano, vloge, ki se glasijo na prinosnika ter vloge, katerih identifikacija vlagatelja ni mogoča pred dnevom začetka stečaja, niso zajamčene. Zajamčene niso tudi vloge naslednjih oseb:

- drugih bank in drugih finančnih organizacij, ki so jih vložile v svojem imenu in za svoj račun;
- vloge v zvezi s posli, zaradi katerih je bil imetnik vloge pravnomočno obsojen za kaznivo dejanje pranja denarja;
- vloge držav, centralnih bank in lokalnih skupnosti;
- vloge članov uprave in nadzornega sveta banke ter njihovih ožjih družinskih članov;
- vloge delničarjev banke, ki so v kapitalu banke oz. pri glasovanju posredno ali neposredno udeleženi z najmanj 5 odstotki;
- vloge pravnih oseb, ki so od banke odvisne družbe;
- vloge članov uprave in nadzornega sveta pravnih oseb prejšnjih dveh alinej in njihovih ožjih družinskih članov;
- vloge, ki se glede na svoje lastnosti upoštevajo pri izračunu kapitala banke;
- vloge pravnih oseb, ki so velike ali srednje družbe po Zakonu o gospodarskih družbah.

Po starem sistemu ostanejo zajamčene vloge fizičnih oseb, ki so bile vezane pred 20. februarjem 1999, vendar le do dneva izteka vezave.

5.2 OBVEZNOST SODELOVANJA V SISTEMU JAMSTVA IN INFORMIRANJE VLAGATELJEV

V četrtem poglavju Sklepa o sistemu zajamčenih vlog je opredeljena obveznost sodelovanja v sistemu jamstva za vse banke, hranilnice in hranilno-kreditne službe (v nadaljevanju HKS) z dovoljenjem BS, pa tudi za podružnice bank s sedežem zunaj Slovenije, če bodo te delno ali v celoti vključene v naš sistem jamstva.

Banke, podružnice bank držav članic EU in podružnice tujih bank morajo v skladu s tretjim poglavjem Sklepa o sistemu zajamčenih vlog v vseh prostorih, v katerih poslujejo s strankami, na vidnem mestu in na razumljiv način objaviti informacijo o sistemu jamstva. V objavi morajo biti naslednje informacije:

- navedba sistema, po katerem so zajamčene vloge;
- raven in obsega jamstva za vloge vključno z odstotnim deležem pokritja vloge in navedbo izvzetih vlog;
- napotilo, kje v banki lahko dejanski in potencialni vlagatelji dobijo podrobnejšo in celovito pisno informacijo o pogojih in postopkih za izplačilo zajamčenih vlog.

V primeru združitve dveh ali več bank so banke, ki se združujejo, dolžne svoje vlagatelje obvestiti o možnosti prekoračitve zajamčenega zneska v treh delovnih dneh po sprejetju sklepa o združitvi. Ker se v teh primerih lahko zgodi, da vlagatelj, ki ima vloge pri več bankah, ki se združujejo, preseže zajamčeni znesek, morajo banke takšnim vlagateljem omogočiti, da na njihovo željo razvežejo pogodbe brez plačila dodatnih stroškov in skladno s prvotno določeno obrestno mero (Katušič, 2000, str. 22).

5.3 LIKVIDNE NALOŽBE ZA IZPLAČILO ZAJAMČENIH VLOG IN POROČANJE

5. in 6. poglavje Sklepa o sistemu zajamčenih vlog urejmeta naslednjo obveznost bank, ki so vključene v naš sistem jamstva. Le-te morajo namreč zaradi zagotavljanja likvidnih sredstev, potrebnih za izplačilo zajamčenih vlog, naložiti v kratkoročne vrednostne papirje BS oz. RS sredstva v višini najmanj 2,5 odstotka zajamčenih vlog pri banki po stanju na zadnji dan preteklega polletja.

O tem morajo banke poročati dvakrat na leto (za stanje konec junija do konca septembra in za stanje na zadnji dan koledarskega leta do konca februarja). Banka lahko s papirji ves čas prosto razpolaga (jih proda in kupi druge), vendar pa mora ves čas paziti, da znesek naložb, vrednotenih po veljavnih načelih, ne pade pod predpisano mejo. Ta obveznost izjemoma ne velja v roku 30 dni, potem ko je banka naloženo obveznost iz naslova izplačila zajamčenih vlog pri drugi banki v stečaju izpolnila s prodajo likvidnih naložb.

Da bi banke lahko izpolnjevale te obveznosti, so dolžne razviti in ohranjati ustrezen informacijski sistem ter postopke za ugotavljanje in spremljanje obsega vlog in zajamčenih vlog vlagateljev.

5.4 AKTIVIRANJE SISTEMA JAMSTVA IN IZPLAČILO ZAJAMČENIH VLOG VLAGATELJEM²⁰

Ko BS izda odločbo o ugotovitvi pogojev za začetek stečajnega postopka, določi tudi banko, ki bo prevzela posle banke v stečaju v zvezi z izplačilom zajamčenih vlog oz. banko prevzemnico.

Banka v stečaju in banka prevzemnica morata v 10 dneh po začetku stečajnega postopka ugotoviti stanje vseh zajamčenih vlog na dan izdaje sklepa o začetku stečajnega postopka nad banko.

BS mora banki prevzemnici zagotoviti likvidna sredstva za izplačilo zajamčenih vlog najkasneje do dneva začetka izplačevanja, ki pa ne sme biti kasneje kot v roku treh mesecev od dneva začetka stečaja nad banko.

5.5 RAZDELITEV OBVEZNOSTI BANK ZA IZPLAČILO ZAJAMČENIH VLOG

V devetem poglavju Sklepa o sistemu zajamčenih vlog je določeno, da deleže za izračun obveznosti bank izračuna BS, in sicer na podlagi podatkov iz zadnjih prejetih rednih poročil bank o stanju zajamčenih vlog pred stečajem banke. Posamezna banka jamči za izplačilo zajamčenih vlog pri drugi banki v obsegu, ki je enak deležu, ki ga glede na vsoto zajamčenih vlog, ki so predmet jamstva, predstavlja vsota zajamčenih vlog pri posamezni banki.

BS vsaki banki pošlje poziv, da vplača ustrezen del sredstev, potrebnih za izplačilo zajamčenih vlog. V pozivu določi tudi rok za vplačilo, ki praviloma ne sme biti krajši od izteka treh mesecev od začetka stečaja.

5.6 PODRUŽNICA BANKE DRŽAVE ČLANICE EU IN PODRUŽNICA TUJE BANKE

Glede podružnic tujih bank je treba poudariti, da v času do polnopravnega članstva RS v EU podružnice bank držav članic EU ne uživajo posebnih privilegijev. Podružnice se morajo vključiti v naš sistem, če je obseg jamstva v državi sedeža manjši kot v RS. Če pa BS oceni jamstvo tuje države kot enakovredno oz. bolj kakovostno od našega, se podružnici tuje banke ni treba vključiti v naš sistem.

Po vstopu RS v EU bo za podružnice držav članic EU začela veljati nova ureditev. Od takrat naprej od podružnic ne bo več moč zahtevati, da se vključijo v naš sistem. Vloge pri podružnici banke države članice EU bodo v skladu z desetim poglavjem Sklepa o sistemu

²⁰ To je opisano v sedmem in osmem poglavju Sklepa o sistemu zajamčenih vlog.

zajamčenih vlog zajamčene po sistemu jamstva v državi sedeža banke. Podružnice banke države članice EU se bodo lahko dopolnilno vključile v sistem jamstva RS. V tem primeru BS s sistemom zajamčenih vlog v državi članici EU sklene bilateralni sporazum, s katerim se določijo primerna pravila in postopki za izplačevanje zajamčenih vlog. Ta določba začne veljati z dnem polnopravnega članstva RS v EU.

V okviru tega je potrebno še poudariti, da je Slovenija na predpristopnih pogajanjih uspela doseči prehodno obdobje oz. klavzulo o zaščiti domače jamstvene sheme. Izborila si je prehodno obdobje treh let po vstopu v EU oz. najkasneje do 31.12.2005. Tako banke držav članic EU, ki bodo pri nas opravljale bančne storitve prek podružnic, še najmanj tri leta ne bodo smele ponuditi višjega jamstva od domačih bank. Če bi se npr. SKB pretvorila v podružnico francoske banke, do leta 2005 ne bi mogla ponuditi kritja do 60.980 evrov, ki velja v Franciji. Zavedati pa se moramo, da bo od vstopa RS v EU bankam iz držav članic EU dovoljeno tudi neposredno opravljanje storitev na območju RS, ki pa bo izredno olajšano zaradi bližine in predvsem razvoja elektronskega bančništva. Za te banke ne bo ovir in tako bodo lahko ponudile višji znesek jamstva na vlagatelja že od dne, ko bo Slovenija postala članica EU (Majcen, 2001, str. 13).

Tuja banka lahko dobi dovoljenja za ustanovitev podružnice samo, če predloži podrobnejši opis jamstva za vloge, ki velja v državi sedeža tuje banke. Opis mora vsebovati natančen in celovit pregled pravic in obveznosti vlagateljev oz. bank kot tudi opis formalnega postopka za uresničitev teh pravic in obveznosti.

BS lahko po preučitvi ravni in obsega jamstva ter opravljeni primerjavi z jamstvom v RS kot pogoj za izdajo dovoljenj določi:

- da se mora podružnica v celoti vključiti v sistem zajamčenih vlog v RS v primerih, ko je sistem zajamčenih vlog v državi sedeža banke za podružnico pravno ali dejansko neustrezen;
- da se podružnici ni potrebno vključiti v sistem zajamčenih vlog v RS v primerih, ko je obseg jamstva v državi sedeža banke enakovreden oz. presega obseg jamstva v RS.

5.7 PODRUŽNICA BANKE IZVEN OBMOČJA RS

V enajstem poglavju Sklepa o sistemu zajamčenih vlog je opredeljeno jamstvo za podružnice bank, ki so organizirane izven območja Slovenije. Vloge pri podružnicah naših bank v tujini so načeloma zajamčene po sistemu jamstva RS, razen če ni s predpisi druge države ali z dovoljenjem za ustanovitev podružnice določeno, da se mora podružnica vključiti v sistem jamstva v drugi državi.

Če namerava banka na območju države članice EU opravljati bančne in druge finančne storitve, za katere je pridobila dovoljenje BS, bodisi preko podružnice bodisi neposredno, o tem obvesti BS, ki mora nato pristojnemu nadzornemu organu države članice EU najkasneje v roku treh mesecev po prejemu obvestila posredovati podrobnejši opis sistema zajamčenih vlog v RS. V primerih, ko se banka vključi v sistem zajamčenih vlog države članice EU za dopolnitev sistema zajamčenih vlog RS, se določijo primerna pravila in postopki za izplačevanje zajamčenih vlog v bilateralnem sporazumu med BS in sistemom zajamčenih vlog države članice EU. Ta določba začne veljati z dnem polnopravnega članstva Slovenije v EU.

5.8 TRENUTNE RAZMERE V SLOVENIJI

V Sloveniji so torej časi, ko smo imeli neomejeno jamstvo države za bančne vloge, mimo. Poleg tega se tudi ni uveljavil predlog predstavnikov Združenja bank Slovenije, da bi se sistem jamstva spremenil postopno in sicer tako, da bi od leta 2001 do vstopa Slovenije v EU, za bančne vloge jamčile banke in BS v razmerju 50 proti 50 odstotkov (Hočevar, 1998, str. 3). Namesto tega je bil v začetku lanskega leta organiziran nov sistem jamstva, v katerega so se vključile banke in hranilnice, ki so pridobile dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev ter podružnice tujih bank, ki so vključene v naš sistem jamstva na podlagi dovoljenja za ustanovitev podružnice. Omenjene članice sistema tako solidarno jamčijo v primeru stečaja kake članice, njihovi vlagatelji pa so zavarovani največ do višine 4.200.000 tolarjev.

Po podatkih BS, ki so objavljeni na njihovi spletni strani²¹, je trenutno v Sloveniji 20 bank, 2 hranilnici in ena podružnica tuje banke, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev. Poimenski seznam bank, hranilnic in podružnic tujih bank, ki so vključene v naš sistem jamstva, je predstavljen v prilogi 2. Vsak vlagatelj, ki želi varno naložiti svoje prihranke, naj te naloži v banke ali hranilnice, ki so članice sistema jamstva, saj bo v primeru stečaja katere izmed njih, dobil povrnjen vsaj del, če ne celoten znesek vlog. Članice sistema jamstva se lahko prepozna po zeleni nalepki BS, ki ponazarja dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev in po obvestilu vlagateljem o jamstvu za vloge, ki mora biti objavljen na vidnem mestu v vseh prostorih banke, kjer se posluje s strankami.

V zadnjem času je bilo v medijih zaslediti veliko pisanja o sistemu jamstva, predvsem zaradi stečaja Slovenske hranilnice in posojilnice konec junija letos. Gre za eno izmed 37 HKS, ki po podatkih BS, s konca junija letos, delujejo v Sloveniji.

HKS se od bank in hranilnic zaenkrat precej razlikujejo. To sicer ni vidno navzven, saj stranka poslovanje HKS vidi kot zelo podobno poslovanju bank. Tako kot banke HKS lahko zbirajo hranilne vloge in depozite, vodijo žiro račune in tekoče račune občanov in civilnopravnih oseb, zanje opravljajo plačilni promet. Lahko tudi najamejo in dajejo kredite, s

²¹ URL: <http://www.bsi.si> (podatki z dne 8.8.2002).

tem, da lahko posojilo pri HKS najamejo le fizične osebe (pravne osebe le, če so hkrati ustanoviteljice HKS, pri kateri najamejo kredit). Poleg tega so posli omejeni le na tolarsko poslovanje. Večje pa so razlike v varnosti poslovanja in v tem, da za ustanovitev ni bil predpisan osnovni kapital, ampak so pogoje za delo zagotovili ustanovitelji. Določbam o obvladovanju tveganj, poročanju, nadzoru, stečaju in jamstvu hranilnih vlog se bodo do februarja 2004 morale prilagoditi tudi HKS, tako da takrat med njimi in bankami ne bo več toliko razlik glede varnosti poslovanja.

HKS trenutno niso vključene v sistem jamstva, ki velja za banke in hranilnice. HKS bodo jamstvo pridobile, ko bodo izpolnile pogoje, ki jih predpisuje Zakon o bančništvu; to je 220 milijonov tolarjev osnovnega kapitala in oblikovanje ustreznih rezervacij do februarja 2004. V primeru, da jim to uspe, bodo HKS dobile zeleno nalepko BS, ki ponazarja dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev, hkrati s tem pa bodo tudi postale članice sistema jamstva. Zahteve bančne zakonodaje bodo HKS brez pripojitev h kakšni banki ali vstopu v Zvezo HKS težko izpeljale. Tiste, ki bodo ostale zunaj in se jim ne bo uspelo uskladiti s predpisi, pa bodo leta 2004 predlagane za likvidacijo (Manfreda, 2002b, str. 9).

Omenila sem že, da HKS niso vključene v sistem jamstva, ki velja za banke in hranilnice. Jamstvo HKS je v lastnem premoženju in premoženju ustanoviteljev. Poleg tega pa solidarno pomaga članicam v težavah tudi Zveza HKS, v katero je vključenih kar 34 od skupaj 37 HKS. Vse HKS v okviru Zveze HKS so pridobile delne garancije bank za hranilne vloge. BS je na podlagi kreditnega portfelja bank letos marca popisala jamstva, ki jih HKS dajejo banke. Gre za jamstva treh bank, in sicer Slovenske zadružne in kmetijske banke (4 mrd 898 mio SIT), Nove Ljubljanske banke (300 mio SIT) in Banke Vipava (530 mio SIT). Jamstva bank znašajo skupaj 5 milijard in 728 milijonov tolarjev, gre pa za jamstva za vloge gospodinjstev in samostojnih podjetnikov. Višina teh vlog pa je letos marca po podatkih BS znašala 36 milijard in 780 milijonov tolarjev. Z jamstvi bank naj bi bilo torej v povprečju pokritih 15,5 odstotka vlog, seveda pa se ti deleži po posameznih HKS razlikujejo (Manfreda, 2002a, str. 9). HKS Soča in HKS Sicura jamstva banke za hranilne vloge nimata. HKS Mladika pa tega podatka ni posredovala (Manfreda, 2002, str. 19).

Slovenska hranilnica in posojilnica pa ni edina HKS, ki ima težave s prilagajanjem na minimalne standarde varnega bančnega poslovanja. BS je že predlagala stečaj za HKS Soča, ki pa ga sodišče še ni uvedlo. Razmeroma neboleče je šla oktobra 2001 v stečaj HKS Trbovlje, kjer so poplačilo varčevalcev v celoti prevzele članice Zveze HKS. Lahko se zgodi, da bo po podobnem postopku prenehala obstajati še katera HKS. Kljub temu so v BS poudarili, da večina HKS nima takega slovesa kot propadla Slovenska hranilnica in posojilnica. Večina med njimi, predvsem tiste, ki so v lasti kmetijskih zadrug, se jih resno trudi za uvajanje pravih bančnih standardov in so na dobri poti, da do leta 2004 postanejo solidne ustanove, ki bodo imele pravico izobesiti tudi zeleno nalepko z licenco BS (Viršek, 2002, str. 1).

6. PRIMERJAVA SISTEMOV JAMSTVA MED DRŽAVAMI ČLANICAMI EU IN SLOVENIJO

Kljub temu da je Evropska komisija pripravila direktivo, ki jo morajo upoštevati vse države članice EU, po vstopu v EU pa tudi Slovenija, obstajajo med sistemi jamstva teh držav še naprej precejšnje razlike. To poglavje je namenjeno dokazovanju tega; torej spoznavanju in medsebojni primerjavi sistemov jamstva, ki trenutno obstajajo v obravnavanih državah. Pri primerjavi sistemov jamstva sem si pomagala s tabelami in slikami, ki so predstavljene v prilogah 3–10. V njih sem zbrala podatke držav o tistih elementih sistemov jamstva, ki sem jih teoretično obravnavala v drugem poglavju diplomske naloge. Vsi podatki se nanašajo na leto 2000, kar pa v nadaljevanju ne bom posebej poudarjala.

6.1 UVEDBA SISTEMOV JAMSTVA

V Evropi so se sistemi jamstva začeli pojavljati v sedemdesetih letih, v večjem obsegu pa šele proti koncu osemdesetih let 20. stoletja. Razlogi, ki so pripeljali do nastanka sistemov jamstva v Evropi, so naslednji: stečajni bank, finančna deregulacija, integracijski proces in globalizacija bančništva (Habib, 1994, str. 67).

V prilogi 3 sem prikazala, kdaj natančno so v državah članicah EU in Sloveniji nastali sistemi jamstva, kdaj je prišlo do zakonskih sprememb, kakšna je obveznost glede članstva v sistemih ter kakšne so obveznosti agencije za zavarovanje bančnih vlog.

Med državami članicami EU je sistem jamstva prva postavila Nemčija leta 1966, naslednja pa Finska leta 1969. V 80. letih so se tema državama pridružile Avstrija, Belgija, Nizozemska in Španija. V 90. letih je pričelo delovati še nekaj sistemov jamstva, predvsem kot posledica bančnih kriz v 80. letih, in sicer so sistem jamstva postavili v Franciji, Italiji, Luksemburgu, Veliki Britaniji, na Danskem in Irskem. Kot zadnje izmed obravnavanih držav so sistem jamstva vpeljale Grčija, Portugalska, Švedska in nenazadnje tudi Slovenija. Poudariti je potrebno, da je Slovenija uvedla eksplicitni sistem jamstva pred nekaterimi državami članicami EU, in sicer pred Grčijo, Portugalsko in Švedsko. Slednja je to uvedla kot zadnja med omenjenimi državami šele leta 1996.

Po sprejetju direktive v letu 1994 je bila opravljena revizija dotedanjih sistemov v večini evropskih držav, ponekod so jih celo uvedli na novo. Direktivi sledijo tudi države srednje in vzhodne Evrope oz. države kandidatke za vstop v EU, med njimi tudi Slovenija. Podrobnejši podatki o letu uzakonitve in revizije sistemov jamstva so predstavljeni v prilogi 3. Pomembno se mi zdi omeniti še, da so Finska, Francija, Italija in Nemčija že dvakrat po uvedbi sistemov te tudi revidirale, kar po mojem mnenju kaže na večjo prilagodljivost teh sistemov trenutnim potrebam v primerjavi s sistemi drugih držav.

Direktiva nalaga državam članicam EU, da na svojem ozemlju zagotovijo ustanovitev enega ali več formalnih sistemov jamstva in obvezno vključijo banke v njih. Do danes so se temu prilagodile vse države članice EU in tudi Slovenija. V vseh obravnavanih državah je članstvo v sistemu jamstva obvezno, le v Nemčiji obstaja poleg obveznega članstva v javnem sistemu tudi možnost prostovoljne vključitve v privatni sistem jamstva. Na ta način je v celoti rešen problem nepravilne izbire, ki sem ga predstavila v tretjem poglavju.

Obstajata dva modela glede vloge in obveznosti agencije za zavarovanje bančnih vlog, in sicer ozki ter široki model. Ozki model pomeni, da je naloga sistema jamstva povrnitev zajamčenih vlog vlagateljem v primeru, ko pride do stečaja banke. Naloga sistema je v primeru financiranja ex ante tudi zbiranje premij in zgraditev sklada, ali v primeru financiranja ex post, zbiranje prispevkov v trenutku stečaja banke. Ozki sistem je značilen za Evropo, kar kaže tudi podatek prikazan v prilogi 3, da ima kar 12 obravnavanih držav tak sistem. Alternativni široki model pa nalaga agenciji večja pooblastila in obveznosti. Tako je naloga širokega modela, poleg že omenjenih odgovornosti, še pomoč pri reševanju propadle banke v skladu z zakoni posamezne države. Večja odgovornost agencije je značilna za države Azije in Amerike, vendar tudi v Evropi obstaja nekaj takih sistemov. Med omenjenimi državami je široki sistem jamstva moč najti v Belgiji, Italiji, Španiji in na Irskem. Kljub temu da je za Evropo značilen ozki sistem jamstva, pa je počasi tudi v Evropi zaznati trend povečanja odgovornosti in s tem prehod k širokemu sistemu jamstva.

6.2 ČLANSTVO V SISTEMIH JAMSTVA

V večini držav so prvotni člani sistemov jamstva domače banke z licenco za opravljanje bančnih storitev. V tem delu sem preverila, če to velja tudi za države članice EU in Slovenijo. Poleg tega sem preučila, če sistemi jamstva v obravnavanih državah jamčijo za vlagatelje, ki imajo svoje prihranke naložene pri podružnicah tujih bank, ki poslujejo v domači državi, ter vlagatelje, ki imajo prihranke naložene pri podružnicah domačih bank, ki poslujejo v tujini. Vsi ti podatki so zbrani in prikazani v prilogi 4.

Priloga 4 najprej prikazuje, kdo je prvotno vključen v sistem jamstva v državah članicah EU in Sloveniji. Vidimo lahko, da države ponavadi poskušajo z enim ali več sistemi jamstva zavarovati vse kreditne institucije, ki imajo licenco za sprejemanje bančnih vlog.

Priloga 4 nadalje kaže tudi na razlike med obravnavanimi državami glede tega, ali vključujejo v sistem jamstva podružnice tujih bank, ki poslujejo v neki državi članici EU. Države članice EU imajo prosto izbiro pri tem, ali podružnice tujih bank vključijo v svoj sistem jamstva ali pa to skrb prepustijo državam, od koder izvirajo te podružnice. Praksa je, da države vključujejo podružnice v svoj sistem jamstva, če gostujoča država ponuja višji znesek zajamčenih vlog kot država gostiteljica. Podružnice tujih bank se prostovoljno lahko odločijo ali bodo vstopile v sistem jamstva države gostiteljice v Italiji, Nemčiji, Španiji ter na

Finskem. V Avstriji, Veliki Britaniji, na Danskem in Irskem je vstop podružnic obvezen za vse države, ki niso članice EU ali EEA. V Belgiji, Grčiji ter na Portugalskem pa je vstop podružnic obvezen, razen v primeru, če ima gostujoča država podobno shemo.

Države članice EU naj bi nudile jamstvo vlagateljem v podružnicah domačih bank kjerkoli v EU. Večina obravnavanih držav jamči za vloge pri podružnicah, ki so locirane znotraj EU ali EEA. Med slednje spadajo Avstrija, Francija, Irska, Italija, Španija, Švedska in Velika Britanija. Belgija in Grčija jamčita za vloge pri podružnicah v katerikoli državi, razen v primeru, če ima država gostiteljica podobno shemo. Samo Danska in Slovenija jamčita brez kakršnihkoli omejitev za vloge pri vseh podružnicah, medtem ko, v nasprotju z njima, Finska, Luksemburg, Nizozemska in Portugalska ne jamčijo za vloge svojih podružnic v tujini.

V nekaterih državah imajo več ločenih oz. različnih sistemov jamstva za razne vrste kreditnih institucij. V obravnavanih državah je to značilno za Francijo, Nemčijo, Italijo in Španijo. Francija ima ločen sistem jamstva za poslovne banke ter za hranilnice, vzajemne in združne banke. Prav tako ima Nemčija dva sistema jamstva, in sicer javnega in privatnega. Od leta 1998 se morajo poslovne banke obvezno vključiti v javni sistem jamstva. V nasprotju z javnim sistemom jamstva pa je vstop v privatni sistem prostovoljen, ker nadgrajuje javni sistem. Vanj se lahko vključijo poslovne banke, hranilnice in kreditne zadruge. Italija ima dva ločena sistema jamstva, večjega za poslovne banke in manjšega za vzajemne institucije. V Španiji obstajajo kar trije sistemi jamstva, eden za poslovne banke, drugi za hranilnice in tretji za kreditne zadruge. V vseh drugih državah članicah EU, kakor tudi v Sloveniji, obstaja en sistem jamstva.

6.3 VODENJE SISTEMOV JAMSTVA

Vodenje sistemov jamstva je bodisi javno bodisi privatno ali nekakšna kombinacija obojega. Tako je denimo v Avstriji, Franciji, Italiji, deloma Nemčiji, Luksemburgu, na Danskem ter Finskem upravljanje sistema privatno ali v celoti zaupano bančnemu združenju. Vse našete države, z izjemo Francije, zagotavljajo neko obliko državne pomoči. Na Irskem, Nizozemskem, Portugalskem, Švedskem, v Sloveniji in Veliki Britaniji je vodenje javno, medtem ko imajo v Belgiji, Grčiji, Nemčiji in Španiji kombinacijo privatnega in javnega vodenja oz. soupravljanje sistema jamstva. Poleg že omenjene Francije samo še Velika Britanija ne zagotavlja državne pomoči.

Na sliki 1 v prilogi 5 je grafično predstavljeno, kakšen način vodenja sistemov jamstva prevladuje med državami članicami EU in Slovenijo. Vidimo, da med obravnavanimi državami s skoraj 44 odstotki prevladuje privatno voden sistem jamstva, ki pa mu s slabimi 38 odstotki tesno sledi javno voden sistem jamstva. Najmanj, in sicer samo 18 odstotkov držav, vodi sistem mešano, kot nekakšno kombinacijo privatnega in javnega vodenja.

V želji po večji neodvisnosti in verodostojnosti so agencije za zavarovanje bančnih vlog v večini obravnavanih držav samostojni zakoniti organi. Kljub temu so v večini primerov po zakonu ali praksi pod nadzorom državne agencije, ki je ponavadi centralna banka ali Ministrstvo za finance. Tako je v Avstriji, Belgiji, Franciji, Italiji, Veliki Britaniji, na Finskem in Portugalskem. V preučevanih državah je sistem jamstva lociran v centralni banki le v Franciji, Sloveniji, na Irskem, Nizozemskem in deloma Danskem. Bolj konkretno je ureditev jamstva v posamezni obravnavani državi predstavljena v prilogi 5.

Ne glede na to, v kakšni pravni obliki je organiziran sistem jamstva, je potrebno poskrbeti za tesno sodelovanje in izmenjavo informacij z drugimi organi. Večina držav je potrdila, da obstaja izmenjava podatkov, vendar po večini ni znano, kako učinkovita je ta izmenjava (Majcen, 2001a, str. 4).

6.4 POKRITJE BANČNIH VLOG

Direktiva predpisuje državam članicam EU, da jamčijo za bančne vloge vlagateljev najmanj do višine 20.000 evrov, vendar pa slednjim prepušča, da postavijo višje zneske. V tem delu sem prikazala, kolikšen je dejanski znesek zajamčenih vlog med obravnavanimi državami ter preverila ali države svojim vlagateljem nudijo neomejeno jamstvo in možnost sozavarovanja vlog. Rezultati so prikazani v prilogi 6.

Vse države članice EU in Slovenija so vpeljale take sisteme jamstva, kjer vlagateljem v primeru stečaja banke ni zagotovljeno neomejeno jamstvo. Večina držav članic EU, kot tudi Slovenija, se je prilagodila zahtevam direktive, ki znesek zajamčenih vlog postavlja v višini 20.000 evrov. Slednjega mora najmanj zagotavljati vsaka država članica EU. Nekaj držav članic EU je postavilo višje zneske pokritja. Daleč najvišji znesek zajamčenih vlog ponujajo v Italiji, in sicer 103.000 evrov, sledijo pa Francija s 60.980 evri, Danska s 40.250 evri, Švedska s 28.663 evri, Velika Britanija s 22.222 evri ter Portugalska s 25.000 evri.

V vseh sistemih jamstva omenjenih držav gre za jamstvo vlagateljev in ne vlog. To pomeni, da je vsota vseh vlog, ki jih ima vlagatelj pri določeni banki članici sistema jamstva, zavarovana do določenega zneska. Tak sistem jamstva omogoča velikim vlagateljem, da z razpršitvijo vlog med več bank članic sistema dosežejo neomejeno jamstvo.

Nekatere države skušajo preprečiti moralno tveganje in sistematičen propad bank s tem, ko v sistem jamstva vključijo sozavarovanje. Tako se sistemi jamstva razlikujejo tudi v tem, ali slednjega vključujejo ali ne. Večina držav članic EU ter Slovenija sozavarovanja niso uvedle, uvedle pa so ga Avstrija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija in Velika Britanija. Pri vseh naštetih državah znaša sozavarovanje 10 odstotkov zajamčenih vlog.

Sistemi jamstva se poleg zneska razlikujejo tudi po vrstah zajamčenih vlog. V prilogi 7 sem prikazala, katere vrste vlog so zajamčene v posameznih obravnavanih državah.

Razlika med sistemi jamstva je možna v tem, ali pokrivajo vloge samo v domači ali tudi v tuji valuti. V šestih državah članicah EU so zajamčene vloge v domači valuti ter v vseh valutah držav članic EEA. Pri nas so po novem sistemu jamstva zajamčene vloge v domači in tuji valuti, tako kot na Danskem, Finskem, Nizozemskem, Portugalskem, Švedskem, v Grčiji, Italiji, Luksemburgu in Španiji.

Vsi sistemi jamstva izključujejo iz zajamčenih vlog medbančne vloge, večina pa izključuje tudi državne vloge. Slednji niso izključeni le na Danskem, Irskem, Nizozemskem, Švedskem, v Luksemburgu in Veliki Britaniji. Sistemi jamstva se deloma razlikujejo glede vključitve v sistem vlog povezanih s pranjem denarja ter visokoobrestovanih vlog. Medtem ko prve ponavadi niso zajamčene, pa so druge zajamčene povsod, razen v Belgiji, Nemčiji in na Portugalskem.

Večina evropskih držav je izkoristila možnost izključitve vlog članov organov bank, večjih delničarjev in njihovih sorodnikov, razen Irske, Švedske, Velike Britanije, ki tudi večini naštetih oseb ponujajo jamstvo za njihove vloge.

Tako kot v večini evropskih držav smo tudi pri nas izkoristili možno izjemo in izključili iz jamstva vloge velikih in srednjih pravnih oseb. Izključitvi pa so se predvsem iz razloga poenostavitve jamstva izognile Danska, Španija, Grčija, Francija, Finska, Švedska in Velika Britanija, ki imajo pokrite vloge vseh pravnih oseb do višine najvišjega možnega zneska izplačila v posamezni državi.

6.5 UČINKOVITOST SISTEMOV JAMSTVA

Učinkovitost sistemov jamstva lahko merimo z različnimi kazalci. V ta namen sem za obravnavane države našla podatek o odstotku števila zajamčenih računov ter odstotku vrednosti zajamčenih vlog. Poleg teh dveh kazalcev kaže učinkovitost sistemov jamstva tudi podatek, v kolikšnem času v skladu z zakonom vlagatelj dobijo izplačane terjatve v primeru, če pride do stečaja banke, v kateri so imeli naložene prihranke. Podatke sem uspela pridobiti le za nekaj držav, prikazani pa so v prilogi 8.

Številčno za največ računov izmed tistih držav, za katere sem uspela pridobiti podatke, jamčijo na Danskem in Finskem, kjer znaša odstotek števila zajamčenih računov preko 90 odstotkov. Ta odstotek je najmanjši v Veliki Britaniji, in sicer znaša 70 odstotkov. Glede vrednosti zajamčenih vlog pa je situacija v obravnavanih državah nekoliko drugačna. Vrednostno za največ vlog jamčijo v Italiji, kjer znaša odstotek vrednosti zajamčenih vlog 62 odstotkov, najnižji pa je ta odstotek v Franciji.

Zelo pomembno je, da zakonodajalec, ko postavlja sistem jamstva, natančno določi pogoje, v katerih mora sistem začeti vlagateljem izplačevati zajamčene vloge. Ti pogoji se normalno

določijo v povezavi z drugo nacionalno zakonodajo, ki ureja ravnanje s problematičnimi bankami (prisilna poravnava, stečaj, likvidacija). Tako je ponavadi nadzorna agencija tista, ki sprejme ugotovitev, da banka ni sposobna izplačati vlog, ki bi jih sicer morala. Določitev datuma, ko so vloge razglašene za neizplačljive, je zelo pomembna ugotovitev, saj od tega dne začnejo teči roki za določitev začetka izplačevanja. Pomembno je, da je ta naloga natančno določena z zakonom, tako da ni zavlačevanja. Hitro izplačilo namreč bistveno prispeva k ohranjanju splošnega zaupanja v banke.

Direktiva zahteva, da mora sistem jamstva delovati takoj, ko vloge postanejo neizplačljive, in da mora biti sposoben v celoti izplačati zajamčene vloge na podlagi preverjenih zahtevkov vlagateljev najpozneje v treh mesecih od datuma, ko nadzorni organi ugotovijo, da so vloge neke banke neizplačljive ali pa od datuma sklepa sodišča. Le v izjemnih okoliščinah je rok treh mesecev mogoče podaljšati, vendar skupaj najdlje do enega leta.

Med obravnavanimi državami ima najkrajši čas povračila vlagateljem Nemčija, in sicer 21 dni. Na Finskem je ta čas tri mesece, v vseh drugih državah pa je čas plačila v okviru treh mesecev z možnostjo podaljšanja še za dobo treh mesecev. Tudi Slovenija se je v tem elementu sistema jamstva prilagodila direktivi.

6.6 FINANCIRANJE SISTEMOV JAMSTVA

Mehanizem financiranja sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji je prikazan v prilogi 9. Iz tam vidimo, da se vse obravnavane države financirajo privatno, v večini teh držav pa imajo v mehanizem financiranja vgrajeno možnost državne pomoči.

V tretjem poglavju sem omenila, da se sistem jamstva lahko financira ex ante ali ex post. Večina držav, ne samo v Evropi, se v skladu s priporočili MDS financira ex ante. Financiranje ex post zasledimo le v Avstriji, deloma Nemčiji, Italiji, Luksemburgu, Sloveniji, Veliki Britaniji ter na Nizozemskem. Financiranje ex post je popularno le v zahodni Evropi, pa še tam je popularnost začela upadati. Leta 1999 sta tako Nemčija kot Francija spremenili financiranje sistema jamstva in uvedli financiranje ex ante.

Večini držav se zdi smiselno, da agencija za zavarovanje bančnih vlog postavi tako ciljno višino sklada, ki zagotavlja skladu nemoteno delovanje. Ciljna višina sklada med obravnavanimi državami, za katere sem našla podatke in so predstavljeni v prilogi 10, se giblje v razponu med 0,4 odstotki vlog v Italiji in 3 odstotki vlog v Nemčiji. V večini držav, z izjemo Nemčije, dejanska višina sklada ne dosega ciljne višine sklada. Italija in Velika Britanija imata ciljno višino sklada določeno v znesku, ki je namenjena pokrivanju administrativnih stroškov.

Največkrat se kot osnova za določanje višine prispevkov oz. premij uporabljajo kar vse vloge, ki jih ima določena banka. Med obravnavanimi državami imajo tak sistem jamstva v Franciji, Grčiji in Nemčiji. Več držav se je odločilo, da kot osnovo za določanje premij uporabljajo samo posamezne kategorije vlog. Tako so na Finskem, Irskem, Nizozemskem, Portugalskem, v Luksemburgu, Sloveniji, Španiji in Veliki Britaniji osnova za določanje premij v sklad z jamčene vloge. Nekateri sistemi jamstva uporabljajo kot osnovo vrednost bančnih vlog, ki bi jih vlagatelji dobili povrnjene v primeru stečaja banke. To pomeni, da se premije določijo na vsoto vlog, ki leži pod zneskom zjamčenih vlog. Tak sistem imajo v Avstriji, Belgiji, na Danskem²² in Švedskem.

Vsak sistem jamstva, čigar financiranje je odvisno od zbiranja sredstev v sklad, mora določiti primerne premije. Velikost premij je odvisna od trenutnih razmer v bančnem sistemu in bodočih obetov. Višina prispevkov je zelo različna, prikazani pa so v petem in šestem stolpcu priloge 10. Pri odločanju o višini prispevkov oz. premij je možna izbira med enotnim odstotkom ali diferenciranim, to je med prispevki prilagojenimi tveganju. Letna premija je bila po podatkih iz leta 2000 najnižja v nemškem sistemu jamstva, kjer je znašala 0,008 odstotka vlog potrošnikov, zelo nizko premijo so presenetljivo imeli še v Grčiji, in sicer 0,0025 do 0,125 odstotka vseh vlog, ter Belgiji, 0,02 odstotka vrednosti bančnih vlog, ki bi jih vlagatelji dobili povrnjene v primeru stečaja banke. V Sloveniji je znašala premija 2,5 odstotka zjamčenih vlog. V Luksemburgu in na Nizozemskem je letna premija določena v odstotkih kapitala in znaša 5 oz. 10 odstotkov kapitala. Po raziskavi MDS je imelo leta 2000 kar 6 obravnavanih držav tveganju prilagojene premije. To so Finska, Francija, Italija, Nemčija, Portugalska in Švedska. Nemčija uporablja bolj direkten pristop pri določanju tveganju prilagojene premije. Slednja določa premije tako, da banke, ki imajo manj rizična sredstva, plačajo manj za zavarovanje. Italija uporablja za ocenjevanja kompleksno formulo.

6.7 POVZETEK PRIMERJAVE SISTEMOV JAMSTVA

Direktiva glede ravni in obsega jamstva postavlja le minimalne standarde, posamezne rešitve pa prepušča ureditvi posameznih držav. Vendar razlike med sistemi jamstva niso le v elementih, ki vplivajo na raven in obseg jamstva. Sistemi jamstva se razlikujejo tudi po organizacijski obliki, načinu vodenja oz. upravljanja sistema, mehanizmu financiranja, obravnavanju terjatev sistema v stečajnem postopku, pooblastilih oz. nalogah, ki so jim dodeljene, kar izhaja iz različnih okoliščin v katerih sistem nastaja, in ciljev, ki so jih postavili. Sistemi se razlikujejo tudi po svoji uspešnosti. Dobro je, da izkušnje posameznih sistemov, tako dobre kot slabe, niso več skrivnost, da se o njih piše in razpravlja. Tako si lahko tisti, ki bodisi gradijo nov sistem ali ga izpopolnjujejo, olajšajo delo, ko na podlagi izkušenj drugih držav, sami hitreje in z manj napora ter stroškov, pridejo do učinkovitega sistema jamstva.

²² Na Danskem je osnova za določanje premij samo nek odstotek vrednosti vlog, ki bi se nadomestil v primeru stečaja banke.

Primerjava sistemov jamstva med obravnavanimi državami je zelo težka, saj je vsak sistem, kot je razvidno iz prilog 3–10, nekoliko drugačen. Vsem državam je skupno, da so vzpostavile na svojem ozemlju vsaj en formalni sistem jamstva, v katerem je sodelovanje oz. članstvo obvezno, primarni člani pa so ponavadi kreditne institucije, ki imajo licenco za sprejemanje vlog. Pri vseh obravnavanih državah gre za zavarovanje vlagateljev, ki so zajamčeni omejeno, najmanj v znesku 20.000 evrov. V vseh državah jamčijo poleg vlog v svojih valutah še za vloge v valutah držav članic EU. Iz sistemov jamstva so vse države izključile medbančne vloge. V vseh sistemih jamstva gre za privatno financiranje, pri večini pa obstaja možnost državne pomoči v kriznih situacijah. V primeru stečaja banke članice sistema jamstva vse države zagotavljajo povračilo zajamčenih vlog v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost, obstaja pa tudi možnost trimesečnega odloga plačila.

V ostalih pomembnejših elementih sistemov jamstva obstajajo razlike med sistemi obravnavanih držav. Primerjala sem pomembnejše elemente sistemov jamstva med državami in na podlagi tega oblikovala različne skupine držav, ki imajo primerljive sisteme jamstva. Tako sem primerjala sisteme jamstva držav glede zneska zajamčenih vlog, vodenja in financiranja sistema jamstva. Na podlagi tega imata primerljiv sistem jamstva Avstrija in Luksemburg, ki vodita sistem privatno, znesek zajamčenih vlog pri obeh znaša 20.000 evrov, financiranje pa poteka po nastanku primera oz. ex post. To skupino dopolnjujeta še italijanski in privatni nemški sistem jamstva, ki za razliko od prejšnjih dveh držav ponujata višji znesek zajamčenih vlog. Podoben sistem jamstva imata tudi Danska in Francija, kjer je sistem jamstva voden privatno, znesek pokritja presega minimalno raven, ki jo določa direktiva, financiranje pa je ex ante. V to skupino lahko uvrstimo tudi Finsko, ki za razliko od teh dveh držav ponuja jamstvo v višini 20.000 evrov. Primerljiva sta tudi portugalski in švedski sistem jamstva, ki sta vodena javno, znesek pokritja presega minimalno raven, financiranje pa poteka ex ante. Tej skupini lahko dodamo še Irsko, ki ponuja le minimalen znesek zajamčenih vlog. Naslednjo skupino držav s primerljivim sistemom jamstva tvorita Nizozemska in Slovenija, v katerih se sistem jamstva vodi javno, obe ponujata znesek pokritja v višini 20.000 evrov, financiranje pa poteka ex post. V to skupino se lahko uvršča tudi Velika Britanija, ki pa ponuja malenkostno višji znesek zajamčenih vlog. Izmed obravnavanih držav ostanejo še Belgija, Grčija, javni sistem Nemčije in Španija, ki pa sodijo v skupino držav, katerih sistem jamstva je voden kot nekakšna kombinacija privatnega in javnega načina. Te države ponujajo znesek pokritja v višini 20.000 evrov, financiranje sistema pa poteka ex ante.

Če bi primerjala še druge elemente sistemov jamstva, bi se najverjetneje oblikovale nekoliko drugačne skupine držav, vendar bom analizo tukaj zaključila. Namesto tega bom raje poskušala najti slovenskemu čim bolj primerljiv sistem jamstva.

Slovenski sistem jamstva je po mojem mnenju med vsemi obravnavanimi državami še najbolj primerljiv z nizozemskim, podobnosti pa se kažejo v podobni ureditvi posameznih elementov sistemov jamstva v obeh državah. Tako je sodelovanje oz. članstvo v sistemu jamstva obeh držav obvezno za vse banke. Sistem jamstva je pri obeh državah organiziran v okviru

centralne banke, kar nakazuje na to, da je vodenje sistema javno, obveznosti sistema pa so ozke. Na Nizozemskem so se tako kot pri nas odločili, da bodo sledili minimalnim standardom glede višine zajamčenih vlog, ki znaša 20.000 evrov, ter da ne bodo razširili pokritja, saj ne želijo povzročati moralnega tveganja. V obeh državah so zajamčene vloge tako v domači kot tuji valuti, iz jamstva pa so izključene medbančne vloge, visokoobrestovan vloge, vloge članov organov bank, večjih delničarjev in njihovih sorodnikov ter vloge srednjih in velikih pravnih oseb. Financiranje v obeh državah poteka po nastanku primera, če pa prispevki bank ne zadoščajo, si lahko banke od centralne banke izposodijo manjkajoča sredstva za določeno obdobje. Med sistemi jamstva Slovenije in Nizozemske obstajajo tudi določene razlike. Ena izmed teh je, da slovenski sistem jamči za podružnice domačih bank v tujini, nizozemski pa tega ne omogoča. Iz sistema jamstva so v Sloveniji izključene še državne vloge ter vloge povezane s pranjem denarja, medtem ko te izključitve v nizozemskem sistemu ni.

7. POZNAVANJE VLAGATELJEV IN JAVNOSTI NASPLOH O SISTEMIH JAMSTVA V SLOVENIJI IN EU

Za doseganje ciljev sistema jamstva je pomembno, da je javnost dobro obveščena in se zaveda tako koristi kot tudi omejitev, ki jih ponuja sistem jamstva. Osnovne značilnosti sistema je treba javno objavljati in usmerjati pozornost javnosti nanje, tako ob postavitvi sistema kot tudi kasneje, saj se s tem krepi verodostojnost sistema. Vlagatelji se morajo zavedati obstoja sistema jamstva, višine zajamčenega zneska in vrste zajamčenih vlog. Če vlada med vlagatelji kakršnakoli negotovost ali dvom v varnost bančnih vlog, obstaja velika nevarnost, da bodo na podlagi dejanskih novic ali že zgolj na podlagi slabih pričakovanj začeli množično dvigovati svoje prihranke. Posledice takšnih dejanja pa so lahko usodne in sem jih že opisala.

Tudi Majcnova (2001a, str. 6) iz BS poudarja, da je dobro načrtovan program obveščanja javnosti, usmerjen k pravim ciljnim skupinam in z ustrezno izbrano strategijo ter tehnikami sporočanja informacij, ena ključnih nalog sistema jamstva. Poudarja tudi, da si države ne smejo privoščiti, da bi se šele v primeru finančnih stresov ugotovilo, kako javnost ni dovolj informirana o sistemu zajamčenih vlog. Grobelšek (1999, str. 6) meni, da je treba ljudi pravočasno informirati o kakršnihkoli spremembah pravne ureditve s področja jamstva, da ta ne izzove pretresov med varčevalci.

Vlagatelji in javnost nasploh imajo na voljo nekaj različnih virov, kjer se lahko informirajo o slovenskem sistemu zajamčenih vlog. Najenostavnejši način je kar informiranje v banki, saj imajo tam, v skladu z zakonom, v vseh prostorih, kjer se posluje s strankami, objavljeno obvestilo vlagateljem o jamstvu za vloge. Poleg tega so se ljudje lahko informirali s člankov v dnevnikih, vendar pa moram ugotoviti, da teh ni bilo veliko. Poleg treh člankov Majcnove, objavljenih v Bančnem vestniku, ki pa ga sigurno ne bere širok krog bralcev, se je

po spremembi sistema jamstva v začetku leta 2001 pojavilo le nekaj člankov o tej temi. Nekaj več člankov je bilo napisanih šele konec junija letošnjega leta, ko je šla v stečaj Slovenska hranilnica in posojilnica iz Kranja. Možno je tudi, da so se ljudje informirali preko ostalih medijev, kot so radio, televizija in internet.

Zanimalo me je, ali so slovenski varčevalci, ki nosijo svoje prihranke v banke, hranilnice in HKS, na podlagi omenjenih virov obveščanja informirani o tem, kaj se zgodi z njihovimi prihranki, če gre katera izmed naštetih finančnih institucij v stečaj. Zanimalo me je torej, ali preberejo obvestilo, ki visi v bankah, ali se kako drugače informirajo. V ta namen sem pripravila anketni vprašalnik, ki je predstavljen v prilogi 11. Anketiranje je potekalo v mesecu juniju in avgustu, in sicer v treh podjetjih (DDC d.o.o., Iskra Ero d.d., Lek d.d.) ter na Ekonomski fakulteti. Skupaj je bilo anketiranih 100 naključno izbranih oseb. Čeprav je vzorec zelo majhen, menim, da kljub temu daje neko sliko o tem, kako javnost pozna predpise v zvezi z jamstvom bančnih vlog. Vzorec anketiranih oseb je predstavljen na slikah 1–3 v prilogi 12, s strukturami po spolu, starosti in izobrazbi.

V vzorcu 100 ljudi je bilo 45 odstotkov moških in 55 odstotkov žensk. Kar 96 odstotkov anketiranih oseb je starih med 21 in 60 let. Anketiranci se ločijo tudi po dokončani izobrazbeni strukturi. Največ anketirancev, in sicer 48 odstotkov, ima srednješolsko izobrazbo, 33 odstotkov pa univerzitetno izobrazbo. Samo 1 odstotek anketirancev ima osnovnošolsko ali poklicno izobrazbo, 3 odstotke pa jih ima magisterij ali doktorat.

7.1 ANALIZA REZULTATOV

➤ **Kdo jamči za izplačilo zajamčenih vlog vlagateljem v primeru stečaja neke banke, ki ima dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev v Sloveniji?**

Rezultati ankete so pokazali, da anketiranci v povprečju ne vedo, kdo jamči za njihove prihranke, če pride do stečaja banke, v kateri imajo prihranke naložene. Največ, kar 46 odstotkov anketirancev, zmotno meni, da za njihove bančne vloge jamči centralna banka, 33 odstotkov pa jih je takih, ki menijo, da za njihove vloge jamči država. Sledi 11 odstotkov pesimistov, ki menijo, da v primeru stečaja ne bodo dobili nobenega povračila za svoje vloge. Samo 8 odstotkov jih pravilno ve, da za njihove bančne vloge jamčijo preostale banke in hranilnice, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev. Le 2 odstotka anketirancev je torej še ostalo in slednji so po pravici povedali, da ne vedo, kdo jamči za njihove vloge. Grafično so rezultati predstavljeni v prilogi 13.

➤ **Katere vrste bančnih vlog niso zajamčene v primeru stečaja neke banke, ki ima dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev v Sloveniji?**

Anketiranci so v povprečju najbolj prepričani, da vloge niso zajamčene v primeru, če je bil imetnik vloge pravnomočno obsojen za kaznivo dejanje pranja denarja. To pravilno meni kar 83 odstotkov vprašanih. O drugih naštetih vlogah v vprašalniku pa so bili anketiranci precej manj enotni. 33 odstotkov anketirancev pravilno meni, da predmet jamstva prav tako niso vloge članov uprave in nadzornega sveta bank ter njihovih ožjih družinskih članov. Sledi 25 odstotkov tistih, ki prav tako pravilno menijo, da niso zajamčene tudi vloge drugih bank in finančnih organizacij, ki so jih vložile v svojem imenu in za svoj račun. 19 odstotkov anketirancev zmotno meni, da vloge v tuji valuti niso zajamčene. Nekoliko presenetljivo pa je, da jih 16 odstotkov misli, da niso zajamčene niti vloge v domači valuti. Grafično so rezultati podrobneje predstavljeni v prilogi 14.

➤ **Kolikšna je višina jamstva za bančne vloge v primeru stečaja neke banke, ki ima dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev v Sloveniji?**

Kljub temu da anketirani po večini ne vedo, kdo jamči za njihove vloge, pa so bili pri tem vprašanju odgovori nekoliko boljši. Tako je kar 51 odstotkov anketiranih pravilno informiranih, da so njihove bančne vloge zajamčene največ do nekega z zakonom določenega zneska. 32 odstotkov vprašanih jih je narobe menilo, da bi v primeru stečaja banke dobili povrnjen z zakonom določen odstotek bančnih vlog. 7 odstotkov pa je takih, ki menijo, da bi kljub stečaju banke dobili povrnjen celoten znesek bančnih vlog. Le 3 odstotki vprašanih pa prav tako narobe menijo, da v primeru stečaja ne bi dobili povrnjenega ničesar. Grafično so rezultati podrobneje predstavljeni v prilogi 15.

➤ **Kolikšen je znesek jamstva za bančne vloge v primeru stečaja neke banke, ki ima dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev v Sloveniji?**

Na to vprašanje je odgovarjalo 51 anketirancev, ki je pravilno menilo, da so bančne vloge zajamčene do nekega z zakonom določenega zneska. Od tega jih je 25 oz. 49 odstotkov pravilno vedelo, da znaša ta znesek 4.200.000 tolarjev. 25 odstotkov jih je menilo, da znaša znesek 1.500.000 tolarjev. Najmanj, in sicer 10 odstotkov, pa jih je menilo, da znaša prvi znesek 5.000.000 tolarjev. Grafično so rezultati podrobneje predstavljeni v prilogi 16.

➤ **Kdo jamči za bančne vloge naložene pri podružnicah bank iz držav članic EU in podružnicah bank iz ostalih držav, ki imajo dovoljenje za opravljanje bančnih storitev v Sloveniji?**

46 odstotkov anketirancev narobe misli, da so vloge pri omenjenih bankah, zajamčene po sistemu jamstva države, kjer imajo te podružnice svoj sedež. 39 odstotkov jih je ugotovilo pravilno – podružnice se morajo vključiti v naš sistem jamstva, če je obseg jamstva v državi

sedeža manjši kot v Sloveniji. Če pa BS oceni jamstvo tuje države kot enakovredno našemu, se podružnici tuje banke ni treba vključiti v naš sistem jamstva. 15 odstotkov anketiranih je priznalo, da na vprašanje ne pozna odgovora. Grafično so rezultati predstavljeni v prilogi 17.

➤ **Kdo v primeru stečaja jamči za bančne vloge pri podružnicah slovenskih bank, ki poslujejo v tujini?**

Rezultati analize so pokazali, da je pravilno odgovorilo le 35 odstotkov vprašanih, in sicer vsi tisti, ki so menili, da so vloge pri podružnicah naših bank v tujini načeloma zajamčene po sistemu jamstva RS. Kar 53 odstotkov vprašanih je nepravilno menilo, da so vloge pri podružnicah naših bank v tujini načeloma zajamčene po sistemu jamstva, ki velja v državi, v kateri slovenska podružnica posluje. 12 odstotkov vprašanih pa odgovora na zastavljeno vprašanje ni poznalo. Grafično so rezultati predstavljeni v prilogi 18.

➤ **Vprašanja, ki se nanašajo na pravni red, glede jamstva bančnih vlog, ki velja v EU!**

59 odstotkov vprašanih pravilno meni, da Evropska direktiva, ki urejuje jamstvo bančnih vlog, predpisuje državam članicam EU uveljavitev nekaterih obveznih določb, podrobnejše odločitve pa prepušča posameznim državam članicam. Kar 33 odstotkov vprašanih zmotno meni, da v primeru stečaja katere izmed bank s sedežem v EU dobijo povrnjen celoten znesek bančnih vlog. Če to primerjam z istim vprašanjem, ki se je nanašalo na Slovenijo, je to menilo le 7 odstotkov vprašanih. Primerjava lahko kaže na večje zaupanje slovenske javnosti v bančni sistem držav članic EU kot v slovenskega. Kar 48 odstotkov vprašanih narobe meni, da Slovenija do sedaj še ni uskladila predpisov glede jamstva bančnih vlog s tistimi, ki veljajo v EU, v nasprotju s tem pa jih le 29 odstotkov pravilno meni, da je Slovenija to že postorila. Grafično so rezultati podrobneje predstavljeni v prilogi 19.

SKLEP

V diplomski nalogi sem teoretično in praktično preučila sisteme jamstva za bančne vloge, ki so eden izmed elementov finančne varovalne mreže. Analizo sem omejila na države članice EU in Slovenijo. Ugotovila sem, da so sistemi jamstva nastali predvsem kot posledica številnih bančnih in finančnih kriz, namenjeni pa so zagotavljanju varnosti in stabilnosti bančnega sistema. Sistemi jamstva koristijo tako varčevalcem, ker ščitijo njihove bančne vloge in te v primeru stečaja banke povrnejo, kot tudi celotnemu gospodarstvu, s tem, ko preprečujejo naval na banke, povečujejo konkurenco v bančnem sektorju in spodbujajo gospodarsko rast. Poleg omenjenih koristi pa lahko sistemi jamstva privedejo do nezaželenih učinkov, kot so moralno tveganje, nepravilna izbira in problem agentov, ki pa se jih da s premišljenim načrtovanjem sistema jamstva delno ali v celoti odpraviti.

V diplomski nalogi sem opredelila najpomembnejše elemente, na katere morajo biti države pri načrtovanju ali izgradnji sistemov jamstva pozorne. Ti elementi se nanašajo na izbiro zneska in obsega zajamčenih vlog, institucij in vlog, ki so predmet jamstva ter vodenja in financiranja sistema. Konkretno ureditev naštetih elementov sem primerjala med državami članicami EU in Slovenijo. Spoznala sem, da na področju sistemov jamstva obstaja direktiva, ki postavlja glavne temelje, konkretne odločitve o tem, kako naj bi sistemi izgledali, pa prepušča posameznim državam članicam EU. Iz tega sledi, da so si sistemi jamstva podobni v določenih elementih, ki jih predpisuje že sama direktiva, kot npr. obvezna postavitve vsaj enega formalno priznanega sistema jamstva, obvezna vključitev kreditnih institucij v sistem, minimalna raven zaščite za posameznega vlagatelja v višini 20.000 evrov ter drugo. Razlike med sistemi jamstva pa obstajajo med elementi, za katere direktiva ne postavlja podrobnejših zahtev. Tako se sistemi jamstva razlikujejo po obveznostih, načinu financiranja in vodenja sistemov, vključitvi in izključitvi posameznih vlog v sisteme ter nenazadnje po učinkovitosti sistemov. Menim, da so najučinkovitejši sistemi jamstva tisti, ki imajo dolgo tradicijo in so se že večkrat prilagodili trenutnim potrebam. Take sisteme imajo Italija, Nemčija in še nekatere druge države. Prav tako so dobri tudi sistemi, ki so bili postavljeni šele v bližnji preteklosti, preudarno in v skladu s priporočili t. i. dobre prakse MDS. Pri tem je še potrebno poudariti, da ne obstaja nek univerzalen sistem jamstva, ki bi bil optimalen za vse države, kajti med državami obstajajo institucionalne, kulturne, zgodovinske in zakonske razlike.

Slovenija mora kot kandidatka za vstop v EU svoj pravni red uskladiti s pravnim redom, ki velja v EU. Tako je v začetku leta 2001 prilagodila tudi predpise s področja sistemov jamstva, ko je začel veljati nov sistem jamstva, ki je skladen in primerljiv z evropskimi in svetovnimi standardi oz. predpisi. Ugotovila sem tudi, da JE slovenski sistem jamstva med vsemi obravnavanimi državami še najbolj primerljiv z nizozemskim.

Naredila sem anketo, ki je pokazala, da anketiranci v povprečju ne vedo, kdo jamči za njihove bančne vloge, katere vrste bančnih vlog so zavarovane s sistemom ter kolikšna je višina zajamčenih vlog. Ob tem velja poudariti, da je bil vzorec majhen, zato za rezultate ankete ne smemo posploševati, da predstavljajo vedenje »povprečnega« Slovenca o jamstvu bančnih vlog.

Naj zaključim še s možnimi predlogi za nadgraditev obstoječe diplomske naloge. Ena izmed možnosti je, da bi analizo sistemov jamstva razširili še na področje ostalih evropskih držav ali celo na ves svet. Obstaja tudi možnost, da bi obravnavali še nekatere druge elemente sistemov jamstva, ki jih jaz nisem dovolj natančno obravnavala oz. jih sploh nisem omenila. Zanimivo bi bilo preučiti tudi, kaj se je dejansko dogajalo v preteklosti z vlogami varčevalcev, ko je prišlo do stečajev nekaterih bank po svetu. Na ta način bi ugotovili, če so sistemi jamstva verodostojni in če se dejansko obnašajo po sprejetih predpisih. Možnosti je ogromno, odločitev zanje pa prepuščam kasnejšemu času ali tistim, ki jih bodo moje ideje spodbudile k pisanju.

LITERATURA

1. Demirguc-Kunt Asli, Detragiache Enrica: Does Deposit Insurance Increase Banking System Stability? Working Paper WP/00/3. Washington DC: International Monetary Fund, 2000. 29 str.
2. Demirguc-Kunt Asli, Sobaci Tolga: Deposit Insurance Around the World: A Data Base. Washington DC: The World Bank, 2000. 43 str.
3. Garcia Gillian G.H.: Deposit Insurance: Actual and Good Practices. Occasional Paper 197. Washington DC: International Monetary Fund, 2000. 93 str.
4. Garcia Gillian G.H.: Deposit Insurance and Crises Management. Working Paper WP/00/57. Washington DC: International Monetary Fund, 2000a. 81 str.
5. Garcia Gillian G.H.: Protecting Bank Deposits. Economic Issues 9. Washington DC: International Monetary Fund, 1997. 14 str.
6. Grobelšek Matic: Namesto države bodo jamčile banke. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 15, 15.4.1999, str. 37.
7. Guidance for Developing Effective Deposit Insurance System. B.k., Financial Stability Forum, Working Group on Deposit Insurance, 2001. 60 str.
(URL: http://www.cdic.ca/international/docs/1_FSF_Final_Report.pdf).
8. Habib Mohamed Ba: Deposit Insurance and Prevention of Bank Failure, Master's degree thesis. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 79 str.
9. Hočevar Borut: V ZBS predlagajo skupno varstvo vlog. Finance, Ljubljana, 91, 25.11 1998, str. 3.
10. Huizinga Harry, Nicodème Gaëtan: Deposit Insurance and International Bank Deposits. Economic Papers 164. Brussels: European Commission, 2002. 35 str.
11. International Guidance on Deposit Insurance: A Consultative Process. B.k., Financial Stability Forum, Working Group on Deposit Insurance, 2000. 23 str.
(URL: http://www.cdic.ca/international/docs/Consultation_Paper_English.pdf).
12. Katušin Goran, Majcen Vida: Sistem jamstva za vloge pri bankah in hranilnicah v Republiki Sloveniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 49 (2000), 9, str. 20–25.

13. Ketcha Nicholas J.: Deposit Insurance System Design and Considerations. B.k., B.l., str. 221–239.
(URL: <http://www.bis.org/publ/plcy070.pdf>).
14. Kyei Alexander: Deposit Protection Arrangements: A Survey. B.k., 1995. 43 str.
15. Majcen Vida: Raven in obseg jamstva za vloge v evropskih bankah. Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001), 4, str. 12–17.
16. Majcen Vida: Sistemi jamstva za vloge se razlikujejo. Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001a), 6, str. 2–7.
17. Manfreda Dragica: Hranilno-kreditne službe. Dnevnik, Ljubljana, 5.7.2002, str. 19.
18. Manfreda Dragica: Kakšna jamstva imajo HKS. Dnevnik, Ljubljana, 3.7.2002a, str. 9.
19. Manfreda Dragica: Rešitev je v povezovanju. Dnevnik, Ljubljana, 29.6.2002b, str. 9.
20. Report from the Commission on the operation of the »topping-up« provision, Article 4, paragraphs 2–5 of the Directive on Deposit Guarantee Schemes (94/19/EC). Brussels: European Commission, 18.10.2001.
21. Viršek Damjan: Za varčevalce le tretjino denarja, drugo je šlo v črno luknjo. Delo, Ljubljana, 28.6.2002, str. 1, 3.

VIRI

1. Directive 94/19/EC of the European Parliament and the Council of 30 May 1994 on deposit-guarantee schemes (OJ I 35/5).
2. Obvestilo vlagateljem o jamstvu za vloge
(URL:http://www.bsi.si/html/zakoni_predpisi/jamstvo_vlog.html).
3. Sklep o sistemu zajamčenih vlog (Uradni list RS, št. 61/00).
4. Sklep o uskladitvi zneskov najnižjega osnovnega kapitala banke, zajamčene vloge in najnižjega osnovnega kapitala hranilnice (Uradni list RS, št. 102/00).
5. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01)

PRILOGE

- **PRILOGA 1:** Ureditev jamstva za podružnice bank držav članic EU, ki imajo nižjo stopnjo jamstva, kot velja v državi gostiteljici, po podatkih iz leta 2000.....2
- **PRILOGA 2:** Seznam bank, hranilnic in podružnic tujih bank, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev.....3
- **PRILOGA 3:** Uvedba, članstvo in obveznosti sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....5
- **PRILOGA 4:** Članstvo v sistemih jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....6
- **PRILOGA 5:** Vodenje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....8
- **PRILOGA 6:** Pokritje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....10
- **PRILOGA 7:** Vrste bančnih vlog, ki so izključene iz sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....12
- **PRILOGA 8:** Učinkovitost sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....13
- **PRILOGA 9:** Financiranje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....14
- **PRILOGA 10:** Izgradnja sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000.....16
- **PRILOGA 11:** Anketni vprašalnik.....18
- **PRILOGA 12:** Struktura anketirancev po spolu, starosti in izobrazbi.....21
- **PRILOGA 13:** Analiza poznavanja javnosti o tem, kdo jamči za njihove bančne vloge v primeru stečaja banke, v kateri imajo naložene prihranke22
- **PRILOGA 14:** Analiza poznavanja javnosti o tem, katere vrste bančnih vlog so zajamčene v primeru stečaja banke.....22
- **PRILOGA 15:** Analiza poznavanja javnosti o tem, kolikšna je višina jamstva za bančne vloge v primeru stečaja banke.....23
- **PRILOGA 16:** Analiza poznavanja javnosti o tem, kolikšna je višina zajamčenih vlog..23
- **PRILOGA 17:** Analiza poznavanja javnosti o tem, kako so zavarovane bančne vloge pri podružnicah bank iz držav članic EU in podružnicah bank iz ostalih držav.....24
- **PRILOGA 18:** Analiza poznavanja javnosti o tem, kako so zavarovane bančne vloge pri podružnicah slovenskih bank, ki poslujejo v tujini24
- **PRILOGA 19:** Analiza poznavanja javnosti o nekaterih vprašanjih, ki se nanašajo na pravni red EU v zvezi z jamstvom bančnih vlog25

PRILOGA 1: Ureditev jamstva za podružnice bank držav članic EU, ki imajo nižjo stopnjo jamstva, kot velja v državi gostiteljici, po podatkih iz leta 2000

Tabela 1: Ureditev jamstva za podružnice bank držav članic EU, ki imajo nižjo stopnjo jamstva, kot velja v državi gostiteljici, po podatkih iz leta 2000

<i>država</i>	<i>število sklenjenih pogodb za dopolnitev jamstva</i>	<i>ali obstaja sporazum med državo gostiteljico in gostujočo državo?</i>	<i>nacionalnost gostujoče države v sporazumu</i>
Avstrija	0	ne	-
Belgija	0	ne	-
Danska	1	da	Švedska
Finska	0	ne	-
Francija	0	ne	-
Grčija	0	ne	-
Irska	0	da	Velika Britanija
Italija	0	ne	-
Luksemburg	0	da	Švedska
Nemčija	0	ne	-
Nizozemska	0	ne	-
Portugalska	0	ne	-
Španija	0	ne	-
Švedska	0	da	Danska, Luksemburg
Velika Britanija	4	da	Irska

Vir: Report from the Commission on the »topping-up« provision, str. 9.

PRILOGA 2: Seznam bank, hranilnic in podružnic tujih bank, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev

1. Seznam bank, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev:

ABANKA d.d. Ljubljana
Slovenska 58
1517 LJUBLJANA

Bank Austria Creditanstalt d.d. Ljubljana
Šmartinska 140
1000 LJUBLJANA

BANKA CELJE d.d.
Vodnikova 2
3000 CELJE

BANKA DOMŽALE d.d., Domžale
bančna skupina Nove Ljubljanske banke
Ljubljanska 62
1230 DOMŽALE

BANKA KOPER d.d.
Pristaniška 14
6502 KOPER

BANKA VIPA, d.d.
Erjavčeva 2
5000 NOVA GORICA

BANKA ZASAVJE d.d. Trbovlje
bančna skupina Nove Ljubljanske banke
Trg revolucije 25 c
1420 TRBOVLJE

FACTOR BANKA d.d.
Tivolska 48
1000 LJUBLJANA

GORENJSKA BANKA, d.d., Kranj
Bleiweisova 1
4000 KRANJ

HYPO-ALPE-ADRIA BANK d.d.
Trg Osvobodilne fronte 12
1000 LJUBLJANA

KOROŠKA BANKA d.d., Slovenj Gradec
bančna skupina Nove Ljubljanske banke
Glavni trg 30
2380 SLOVENJ GRADEC

NOVA KREDITNA BANKA MARIBOR d.d.
Vita Kraigherja 4
2505 MARIBOR

NOVA LJUBLJANSKA BANKA d.d., Ljubljana
Trg republike 2
1520 LJUBLJANA

POŠTNA BANKA SLOVENIJE d.d.
Vita Kraigherja 5
2000 MARIBOR

PROBANKA d.d.
Gosposka 23
2000 MARIBOR

RAIFFEISEN KREKOVA BANKA d.d. Maribor
Slomškov trg 18
2000 MARIBOR

SKB BANKA d.d. Ljubljana
Ajdovščina 4
1513 LJUBLJANA

SLOVENSKA INVESTICIJSKA BANKA, d.d.
Čopova 38
1000 LJUBLJANA

SLOVENSKA ZADRUŽNA KMETIJSKA BANKA d.d. Ljubljana
Kolodvorska 9
1000 LJUBLJANA

VOLKSBANK – LJUDSKA BANKA d.d.
Dunajska 128 a
1101 LJUBLJANA

2. Seznam hranilnic, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev:

Delavska hranilnica d.d. Ljubljana
Dalmatinova 4
1000 LJUBLJANA

Hranilnica LON d.d. Kranj
Bleiweisova 2
4000 KRANJ

3. Seznam podružnic tujih bank, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev:

KAERNTNER SPARKASSE AG, CELOVEC
Podružnica v Sloveniji
Dunajska 63
1000 LJUBLJANA

PRILOGA 3: Uvedba, članstvo in obveznosti sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 2: Uvedba, članstvo in obveznosti sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>država</i>	<i>leto uzakonitve/ revizije sistema jamstva</i>	<i>ali obstaja obvezno članstvo?</i>	<i>ali obstaja prostovoljno članstvo?</i>	<i>obveznosti sistema jamstva (ozek ali širok)</i>
Avstrija	1979/96	da	ne	ozek
Belgija	1974/95	da	ne	širok
Danska	1988/98	da	ne	ozek
Finska	1969/92/98	da	ne	ozek
Francija	1980/95/99	da	ne	ozek
Grčija	1993/95	da	ne	ozek
Irska	1989/95	da	ne	širok
Italija	1987/96/99	da	ne	širok
Luksemburg	1989/99	da	ne	ozek
Nemčija	1966/76/98	da (javni sistem)	da (privatni sistem)	ozek
Nizozemska	1979/95	da	ne	ozek
Portugalska	1992/95	da	ne	ozek
Španija	1977/96	da	ne	širok
Švedska	1996	da	ne	ozek
Velika Britanija	1982/95	da	ne	ozek
Slovenija	1991/2001	da	ne	ozek

Vir: Demirguc-Kunt, Sobaci: Deposit Insurance Around the World, str. 15–18.

PRILOGA 4: Članstvo v sistemih jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 3: Članstvo v sistemih jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>država</i>	<i>ustanovno članstvo</i>	<i>sodelovanje podružnic tujih¹ bank v sistemu</i>	<i>jamstvo za podružnice domačih bank v tujini</i>
Avstrija	kreditne institucije, ki sprejemajo vloge	– obvezno za banke, ki niso iz držav članic EU – banke iz držav članic EU se lahko dopolnilno vključijo v sistem	da, vendar samo v državah članicah EU
Belgija	kreditne institucije z licenco	obvezno, razen če ima gostujoča država podobno shemo	da, razen če ima država gostiteljica podobno shemo
Danska	poslovne banke, hranilnice in zadružne banke	obvezno za banke, ki niso iz držav članic EU, razen, če imajo te podobno shemo	da
Finska	...	prostovoljno	ne
Francija	kreditne institucije z licenco	obvezno	da, vendar samo v državah članicah EEA
Grčija	kreditne institucije z licenco, razen poštno-hranilne banke, depozitnega in kreditnega sklada in kreditnih zadrug	obvezno, razen če ima gostujoča država podobno shemo	da, razen če ima država gostiteljica podobno shemo
Irska	vse registrirane kreditne institucije	obvezno, razen za kreditne institucije, ki so iz držav članic EEA	da, vendar samo v državah članicah EEA
Italija	obstajata dva ločena sistema jamstva, eden za poslovne banke in drugi za vzajemne in zadružne institucije	prostovoljno	da, znotraj EU, razen, če ima država gostiteljica podobno shemo
Luksemburg	vse institucije, ki imajo licenco za sprejemanje vlog	obvezno	ne
Nemčija	– javni sistem jamstva jamči za vse bančne institucije z licenco – obstaja pa še privatni sistem jamstva, ki jamči za poslovne banke, hranilnice in kreditne	prostovoljno (dejansko pa vse podružnice sodelujejo v shemi)	– da, vendar samo v državah članicah EU – privatni sistem jamči za vse podružnice domačih bank, ne glede na lokacijo

¹ Pod tujimi bankami so tukaj mišljene tako banke iz držav članic EU, kot tudi banke iz drugih držav.

	zadruge		
Nizozemska	vse finančne institucije, ki imajo licenco za sprejemanje vlog	obvezno	ne
Portugalska	kreditne institucije, ki sprejemajo vloge	– obvezno, razen če ima gostujoča država podobno shemo – banke iz držav članic EU se lahko dopolnilno vključijo v sistem	ne
Španija	– vse španske kreditne institucije – obstajajo tri ločene sheme, in sicer za poslovne banke, hranilnice in kreditne zadruge	prostovoljno	da, vendar samo v državah članicah EEA
Švedska	vse švedske in tuje poslovne banke in vsa investicijska podjetja, ki imajo licenco za sprejemanje vlog	prostovoljno za banke iz držav članic EEA in banke, ki niso iz držav članic EEA v primeru, če ima gostujoča država podobno shemo	da (v vseh držav članicah EEA, možno pa je tudi v drugih državah, vendar je potrebno soglasje agencije za zavarovanje bančnih vlog)
Velika Britanija	vse britanske in tuje poslovne banke, ki imajo licenco za sprejemanje vlog	– obvezno za podružnice bank iz držav, ki niso članice EEA, razen če imajo podobno shemo – prostovoljno za podružnice bank držav članic EEA	da, vendar samo v državah članicah EEA
Slovenija	banke, hranilnice in HKS, ki imajo dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev	– obvezno, če sta raven in obseg jamstva v gostujoči državi manjša kot pri nas – prostovoljno, če BS oceni jamstvo gostujoče države kot enakovredno našemu	da

Legenda:

... ni podatka

Vir: Garcia: Deposit insurance, str. 65, 66.

PRILOGA 5: Vodenje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 4: Vodenje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>država</i>	<i>državna pomoč²</i>	<i>privatno vodenje</i>	<i>javno-privatno vodenje</i>	<i>javno vodenje</i>	<i>formalno razmerje</i>
Avstrija	da	da	ne	ne	Agencija za zavarovanje bančnih vlog je privatno podjetje.
Belgija	da	ne	da	ne	Agencija za zavarovanje bančnih vlog je odgovorna za bančni nadzor, ki ga posreduje centralni banki.
Danska	da	da ³	ne	ne	Privatna in neodvisna agencija za zavarovanje bančnih vlog je pod nadzorom bančnega nadzornika (FSA). Locirana je v centralni banki.
Finska	da	da	ne	ne	Agencijo za zavarovanje bančnih vlog nadzoruje bančni nadzornik in Ministrstvo za finance, centralna banka pa pri tem nima nikakršne vloge.
Francija	ne	da	ne	ne	Nov upravni odbor sistema jamstva je privaten, neodvisen ter predstavlja članice institucije. Bančni nadzornik postavlja premije.
Grčija	...	ne	da	ne	Agencija za zavarovanje bančnih vlog je zakonit organ, ki ga vodi bančno združenje, ki ima moč sprejemanja odločitev. Je pod proračunskim nadzorom Ministrstva za finance.
Irska	...	ne	ne	da	Agencijo za zavarovanje bančnih vlog vodi centralna banka.
Italija	da	da	ne ⁴	ne	Privatna agencija za zavarovanje bančnih vlog je tesno povezana z bančnim nadzornikom (BOI). BOI odobri lokalne predpise sistema jamstva.
Luksemburg	...	da	ne	ne	...

² Državna pomoč se lahko nanaša na začetno pomoč pri financiranju, kasnejše odobravanje kreditov ali na prenašanje celotne izgube sistema jamstva.

³ Kljub temu da je na Danskem sistem jamstva privatno voden, pa upravni odbor določi država.

⁴ V Italiji je sistem jamstva formalno neodvisen in ločen od nadzorne oblasti, a je kljub temu potrebno soglasje nadzornika, to je centralne banke, za vse pomembne odločitve te institucije.

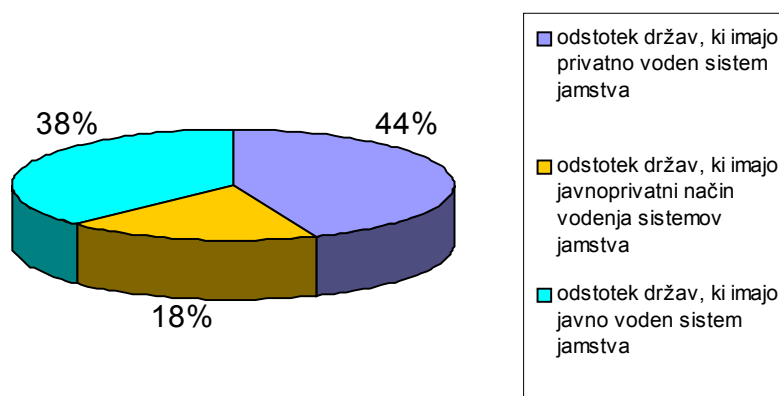
Nemčija	...	da (privatni sistem)	da (javni sistem)	ne	Javna shema je pod nadzorom bančnega nadzornika. Ministrstvo za finance odobrava lokalne predpise in določa premije, centralna banka pri tem ne sodeluje.
Nizozemska	da	ne	ne	da	Agencijo za zavarovanje bančnih vlog je organizirana v okviru centralne banke.
Portugalska	da	ne	ne	da	Agencija za zavarovanje bančnih vlog je neodvisni javni organ, ki ima prostore v centralni banki in je pod nadzorom Ministrstva za finance.
Španija	da	ne	da	ne	Agencija za zavarovanje bančnih vlog je organizirana v okviru centralne banke. Njen upravni odbor sestavljajo 4 predstavniki centralne banke in 4 predstavniki bank.
Švedska	da	ne	ne	da	Agencija za zavarovanje bančnih vlog je pod nadzorom bančne avtoritete in Ministrstva za finance.
Velika Britanija	ne	ne	ne	da	Agencija za zavarovanje bančnih vlog deluje kot zakoniti organ, ki ga nadzoruje bančni nadzornik (FSA). Upravni odbor sestavljajo predsednik FSA, glavni nadzornik, guverner centralne banke in trije bančniki.
Slovenija	da	ne	ne	da	Agencija za zavarovanje bančnih vlog je organizirana v okviru centralne banke.

Legenda:

... ni podatka

Vir: Garcia: Deposit insurance, str. 86, 87, 88.

Slika 1: Vodenje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Vir: Demirguc-Kunt, Sobaci: Deposit Insurance Around the World, str. 15–18.

PRILOGA 6: Pokritje sistemov jamstva državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 5: Pokritje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>država</i>	<i>znesek zajamčenih vlog (v EUR)</i>	<i>zavarovanje vlagateljev</i>	<i>neomejeno jamstvo</i>	<i>sozavarovanje</i>	<i>nadomestilo</i>
Avstrija	20.000	da	ne	da*	da
Belgija	20.000	da	ne	ne	da
Danska	40.250	da	ne	ne	da
Finska	20.000	da	ne	ne	da
Francija	60.980	da	ne	ne	ne
Grčija	20.000	da	ne	ne	da
Irska	20.000	da	ne	da**	da
Italija	103.000	da	ne	da	da
Luksemburg	20.000	da	ne	da**	ne
Nemčija	20.000	da	ne	da**	da
Nizozemska	20.000	da	ne	ne	da
Portugalska	25.000	da	ne	da***	ne
Španija	20.000	da	ne	ne	ne
Švedska	28.663	da	ne	ne	da
Velika Britanija	22.222	da	ne	da**	da
Slovenija	20.000	da	ne	ne	da

Legenda:

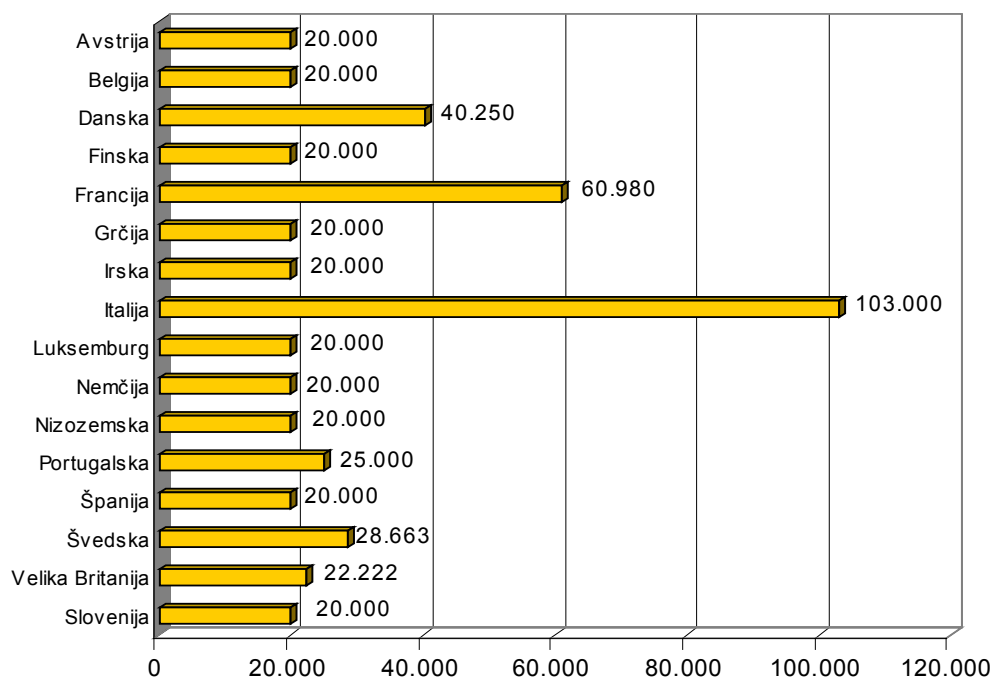
* samo za pravne osebe

** za vse zavarovane račune

*** nad osnovnim jamstvom

Vir: Garcia: Deposit insurance, str.76, 77.

Slika 2: Znesek zjamčenih vlog v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Vir: Garcia: Deposit insurance, str.76, 77.

PRILOGA 7: Vrste bančnih vlog, ki so izključene iz sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 6: Vrste bančnih vlog, ki so izključene iz sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>država</i>	<i>vloge v tujih valutah</i>	<i>medbančne vloge</i>	<i>državne vloge</i>	<i>notranje vloge</i>	<i>vloge povezane s pranjem denarja</i>	<i>visokoobrestovane vloge</i>
Avstrija	*	da	da	da	da	ne
Belgija	*	da	da	ne	ne	da
Danska	ne	da	ne	da	da	ne
Finska	ne	da	da	da	da	ne
Francija	*	da	da	ne	ne	ne
Grčija	ne	da	da	da	da	ne
Irska	**	da	ne	da	da	ne
Italija	ne	da	da	da	da	ne
Luksemburg	ne	da	ne	ne	ne	ne
Nemčija	**	da	da	da	da	da
Nizozemska	ne	da	ne	ne	ne	ne
Portugalska	ne	da	da	da	da	da
Španija	ne	da	da	da	ne	ne
Švedska	ne	da	ne	ne	ne	ne
Velika Britanija	**	da	ne	da	da	ne
Slovenija	ne	da	da	da	da	ne

Legenda:

* predmet jamstva so vse vloge v evrih ter v drugih valutah držav članic EU

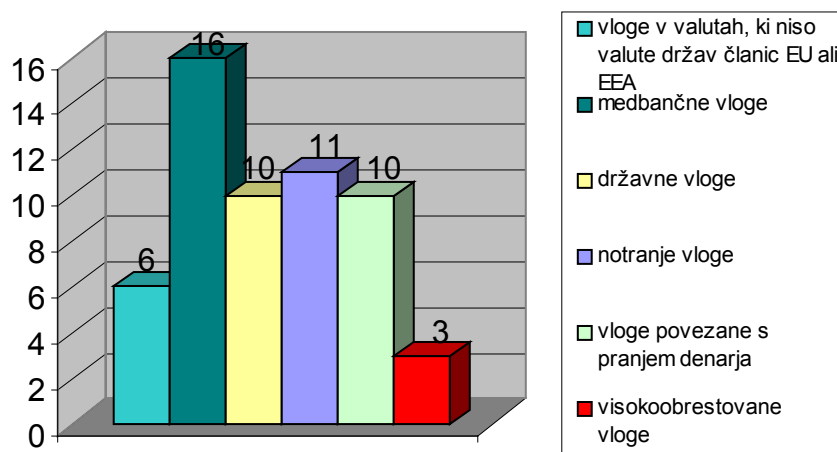
** predmet jamstva so vse vloge v evrih ter v drugih valutah držav članic EEA

da: omenjene vloge niso predmet jamstva

ne: omenjene vloge so predmet jamstva

Vir: Garcia: Deposit insurance, str.79, 80.

Slika 3: Število držav, ki izključujejo posamezne vrste bančnih vlog iz sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Vir: Garcia: Deposit insurance, str.79, 80.

PRILOGA 8: Učinkovitost sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 7: Učinkovitost sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>Država</i>	<i>odstotek števila zajamčenih računov</i>	<i>odstotek vrednosti zajamčenih vlog</i>	<i>čas plačila zajamčenih vlog v primeru stečaja banke</i>
Avstrija	v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost, v posebnih primerih pa je možno podaljšati čas plačila še za tri mesece
Belgija
Danska	skoraj vse	manj kot 50%	...
Finska	96%	40%	3 mesece
Francija	85–90%	nizek	...
Grčija	v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost, v posebnih primerih pa je možno podaljšati čas plačila še za tri mesece
Irska	v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost, v posebnih primerih pa je možno podaljšati čas plačila še za tri mesece
Italija	...	62%	...

Luksemburg
Nemčija	v okviru 21 dni
Nizozemska
Portugalska	v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost, v posebnih primerih pa je možno podaljšati čas plačila še za tri mesece
Španija	94%	60%	...
Švedska	v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost
Velika Britanija	70% terjatev	...	v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost
Slovenija	v okviru treh mesecev po tem, ko je bila razglašena insolventnost, v posebnih primerih pa je možno podaljšati čas plačila še za tri mesece

Legenda:

... ni podatka

Vir: Garcia: Deposit insurance, str. 83.

PRILOGA 9: Financiranje sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 8: Financiranje sistema jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>država</i>	<i>ali gre za privatno financiranje?</i>	<i>financiranje ex ante ali ex post?</i>	<i>ali obstaja državna pomoč?</i>
Avstrija	da	ex post	Lahko se izdajajo državne obveznice.
Belgija	da	ex ante	Država omogoča začasno jamstvo v omejenem obsegu.
Danska	da	ex ante	Agencija za zavarovanje bančnih vlog si lahko izposodi od bank, za vrnitev pa jamči država.
Finska	da	ex ante	Sklad si lahko izposoja, za vrnitev pa jamči država.
Francija	da	ex ante	Tako star kot nov sistem jamstva se financirata izključno s privatnimi viri.
Grčija	da	ex ante	Centralna banka je zagotovila 60 odstotkov finančnih sredstev pri začetnem financiranju sistema.
Irski	da	ex ante	...

Italija	da	ex post	Centralna banka lahko odobri ugodna posojila ⁵ .
Luksemburg	da	ex post	...
Nemčija	da	ex ante ⁶	Zakon zahteva, da se posojila v okviru javne sheme plačajo iz dodatnih letnih prispevkov članic.
Nizozemska	da	ex post	Centralna banka lahko zagotovi brezobrestni premostitveni kredit.
Portugalska	da	ex ante	Centralna banka je zagotovila začetno financiranje.
Španija	da	ex ante	Centralna banka lahko odobri omejena posojila.
Švedska	da	ex ante	Agencija za zavarovanje bančnih vlog si lahko izposodi od neke državne institucije.
Velika Britanija	da	ex post	Včasih je centralna banka odobrvala kredite, vendar danes ne obstaja več javni sistem jamstva. Možno pa je, pa si agencija za zavarovanje bančnih vlog izposodi omejene zneske na trgu, vendar mora pred tem pridobiti dovoljenje Zakladnice.
Slovenija	da	ex post	Možno je posojilo centralne banke ali celo najem kreditov.

Legenda:

... ni podatka

Vir: Garcia: Deposit insurance, str.68, 69, 70.

⁵ Gre za posojila z nizkimi obrestnimi merami.

⁶ Financiranje ex post velja le za privatni sistem jamstva.

PRILOGA 10: Izgradnja sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

Tabela 9: Izgradnja sistemov jamstva v državah članicah EU in Sloveniji po podatkih iz leta 2000

<i>Država</i>	<i>ciljna višina sklada (kot odstotek vlog)</i>	<i>dejanska višina sklada (kot odstotek vlog)</i>	<i>premija</i>	<i>letna premija (kot odstotek premij)</i>	<i>osnova za tveganju prilagojene premije</i>
Avstrija	*	ex post	
Belgija	0,5% zajamčenih vlog	0,25% zajamčenih vlog	*	0.02% (+0.04% po potrebi)	
Danska	3 mrd DKK	...	določen odstotek *	0,2% vseh vlog	
Finska	2% zajamčenih vlog	0,14% zajamčenih vlog	zajamčene vlog	0,05–0,3%	solventnostno razmerje
Francija	...	nova shema	vloge + 1/3 kreditov	temelji na tveganju, prej na povpraševanju	CAMELS ⁷
Grčija	pameten znesek	81 mrd GD	vloge	0,0025–0,125%	
Irska	zajamčene vloge	0,2%	
Italija	0,4–0,8% * za administrativne stroške	0,4% vseh vlog	zavarovani sklad, ki je prilagojen velikosti in tveganju	tveganju prilagojena premija se določi ex post, kar povrne sklad na zahtevan nivo	indeks, ki upošteva 28 parametrov, ki temeljijo na tveganju, solventnosti, dospelosti in poslovanju
Luksemburg	zajamčene vloge	5% kapitala	
Nemčija	3% kreditov	3% kreditov	zneski, ki jih imajo potrošniki	0,008% pri javni shemi 0,0–0,1% v privatni shemi	tvegane kategorije in dolžina članstva v privatnem sistemu jamstva
Nizozemska	določen odstotek zajamčenih vlog	do 10% kapitala	

⁷ CAMELS: capital adequacy, asset quality, management capacity, earnings, liquidity and systematic risk.

Portugalska	zajamčene vloge	0,08–0,12% (več v izrednih primerih)	stanje, ki vključuje tudi solventnost
Španija	1% vlog	...	zajamčene vloge	0,1% (maks. 0,2%)	
Švedska	2,5% celotnih vlog	...	*	sedaj 0,5%, kasneje 0,1%	od 60% do 140% osnove, ki temelji na CAR ⁸
Velika Britanija	5-6 mio funtov za administrativne stroške	manj kot 3 mio funtov	zajamčene vloge držav članic EEA	temelji na povpraševanju, ne presega 0,3% zajamčenih vlog	
Slovenija	zajamčene vloge	2,5%	

Legenda:

* vrednost bančnih vlog, ki bi jih vlagatelji dobili povrnjene v primeru stečaja banke (covered deposits)

... ni podatka

Vir: Garcia: Deposit insurance, str.72, 73.

⁸ CAR: capital adequacy ratio.

- f. vloge v zvezi s posli, zaradi katerih je bil imetnik vloge pravnomočno obsojen za kaznivo dejanje pranja denarja
- g. vloge pravnih oseb, ki so velike oz. srednje družbe po ZGD

4. Ali menite, da vlagatelj v primeru stečaja neke banke v Sloveniji, za zajamčene bančne vloge, skupaj s pripadajočimi obrestmi do dneva začetka stečaja te banke:

- a. dobi povrnjen celoten znesek bančnih vlog
- b. dobi povrnjen največ neki z zakonom določen odstotek bančnih vlog
- c. dobi povrnjen največ neki z zakonom določen znesek bančnih vlog
- d. ne dobi nič povrnjenega
- e. ne vem

5. Na to vprašanje odgovorite samo tisti, ki ste pri četrtem vprašanju obkrožili b. Odstotek bančnih vlog, skupaj s pripadajočimi obrestmi, ki ga dobi povrnjenega vlagatelj v primeru stečaja neke banke v Sloveniji, za zajamčene vloge znaša: (Primer: Imate bančno vlogo v NLB, ki pa gre v stečaj. Kot nadomestilo dobite največ enega izmed naslednjih odstotkov vrednosti vaše vloge in pripadajočih obresti:)

- a. 30 odstotkov
- b. 50 odstotkov
- c. 75 odstotkov
- d. 90 odstotkov

6. Na to vprašanje odgovorite samo tisti, ki ste pri četrtem vprašanju obkrožili c. Znesek, ki ga dobi povrnjenega vlagatelj v primeru stečaja neke banke v Sloveniji, za zajamčene vloge trenutno znaša: (Primer: Imate bančno vlogo v NLB, ki pa gre v stečaj. Ne glede na višino vaše vloge in pripadajočih obresti, lahko kot nadomestilo dobite največ enega izmed naslednjih zneskov:)

- a. 1.500.000 SIT
- b. 3.700.000 SIT
- c. 4.200.000 SIT
- d. 5.000.000 SIT

7. Kako je po vašem mnenju urejeno jamstvo bančnih vlog za podružnice iz držav članic EU in podružnice tujih bank¹¹, ki imajo dovoljenje za opravljanje bančnih storitev v Sloveniji, v primeru stečaja katere izmed njih? (Primer: Imate bančno vlogo v avstrijski podružnici, ki posluje v Sloveniji. Kdo jamči za vašo vlogo v primeru stečaja te podružnice?)

- a. Podružnice se morajo vključiti v naš sistem jamstva, če je obseg jamstva v državi sedeža manjši kot v Sloveniji, če pa Banka Slovenije oceni jamstvo tuje države kot enakovredno našemu, se podružnici tuje banke ni treba vključiti v naš sistem jamstva.
- b. Podružnice so vključene v sistem jamstva države, kjer imajo te podružnice svoj sedež, ne glede na to ali je obseg jamstva v državi sedeža manjši kot v Sloveniji.
- c. ne vem

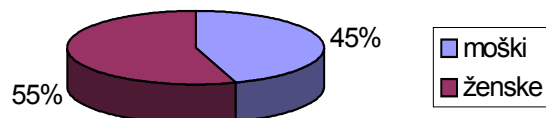
¹¹ Pod tujimi bankami razumemo banke s sedežem v državah, ki niso države članice EU.

8. **Kako je po vašem mnenju urejeno jamstvo za bančne vloge pri podružnicah slovenskih bank, ki poslujejo v tujini, v primeru stečaja katere izmed njih?** (Primer: Neki nemški državljani ima bančno vlogo v podružnici slovenske banke, ki posluje v Nemčiji. Kdo jamči za njegovo vlogo v primeru stečaja te podružnice?)
- a. Vloge pri podružnicah naših bank v tujini so načeloma zajamčene po sistemu jamstva RS, razen če ni s predpisi druge države ali z dovoljenjem za ustanovitev podružnice določeno, da se mora podružnica vključiti v sistem jamstva v drugi državi.
 - b. Vloge pri podružnicah naših bank v tujini so načeloma zajamčene po sistemu jamstva, ki velja v državi, v kateri slovenska podružnica posluje.
 - c. ne vem
9. **Spodnje trditve se nanašajo na pravni red, ki velja v državah članicah EU. Obkrožite tiste, ki po vašem mnenju držijo (pravilna sta vsaj dva odgovora).**
- a. Evropska direktiva, ki urejuje jamstvo za bančne vloge, predpisuje državam članicam EU uveljavitev nekaterih obveznih določb, podrobnejše odločitve pa prepušča posameznim državam članicam.
 - b. Evropska direktiva, ki urejuje jamstvo za bančne vloge, natančno predpisuje državam članicam EU, kako mora biti urejeno jamstvo, kar je pripeljalo do tega, da se sistemi jamstva med državami članicami sploh ne razlikujejo.
 - c. Vlagatelji iz neke države članice EU, v primeru stečaja katere izmed bank s sedežem v EU, dobijo povrnjen celoten znesek bančnih vlog.
 - d. Vlagatelji iz neke države članice EU, v primeru stečaja katere izmed bank s sedežem v EU, dobijo povrnjen največ znesek v višini 20.000 evrov.
 - e. Slovenija do sedaj še ni uskladila predpisov glede jamstva bančnih vlog s tistimi, ki veljajo v EU.
 - f. Slovenija je do sedaj že uskladila predpise glede jamstva bančnih vlog s tistimi, ki veljajo v EU.

Najlepša hvala za sodelovanje!

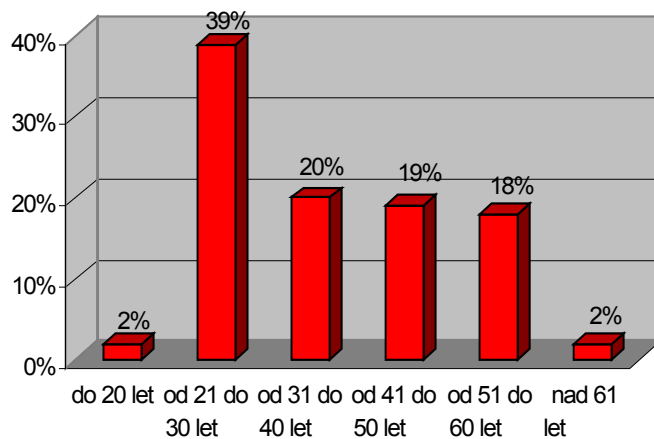
PRILOGA 12: Struktura anketirancev po spolu, starosti in izobrazbi

Slika 1: Struktura anketirancev po spolu

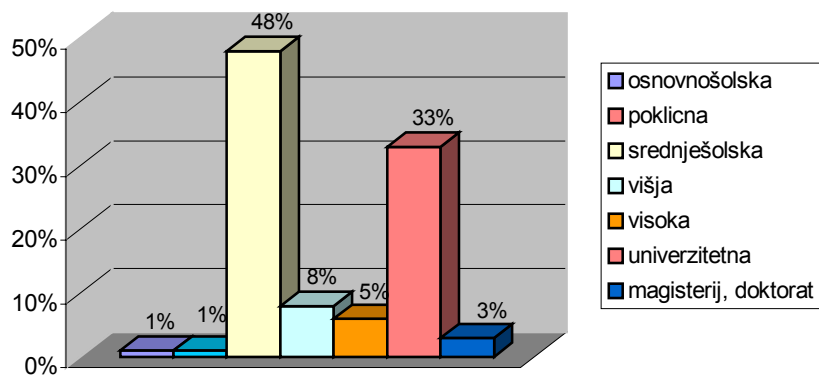
Vir: Podatki iz ankete.

Slika 2: Struktura anketirancev po starosti

Vir: Podatki iz ankete.

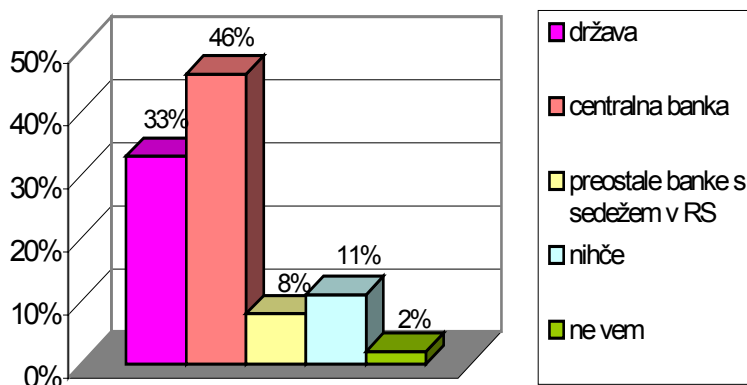
Slika 3: Struktura anketirancev po izobrazbi

Vir: Podatki iz ankete.

PRILOGA 13: Analiza poznavanja javnosti o tem, kdo jamči za njihove bančne vloge v primeru stečaja banke, v kateri imajo naložene svoje prihranke

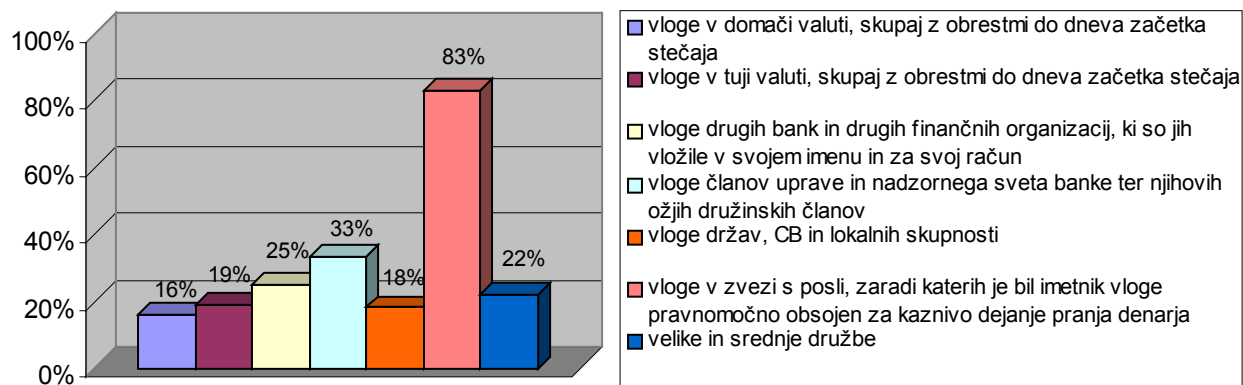
Slika 4: Analiza poznavanja javnosti o tem, kdo jamči za njihove bančne vloge v primeru stečaja banke, v kateri imajo naložene prihranke

Vir: Podatki iz ankete.

PRILOGA 14: Analiza poznavanja javnosti o tem, katere vrste bančnih vlog so zajamčene v primeru stečaja banke

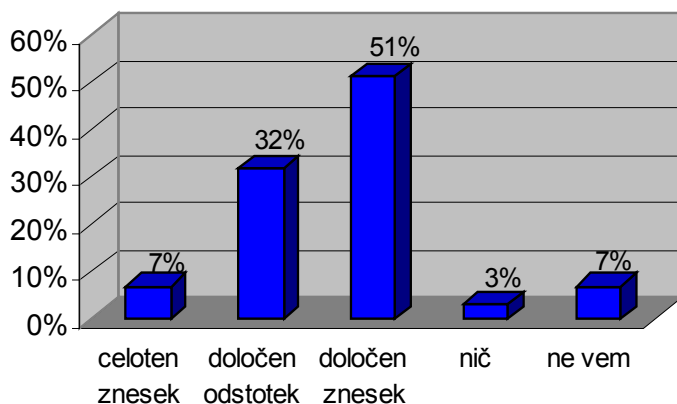
Slika 5: Analiza poznavanja javnosti o tem, katere vrste bančnih vlog so zajamčene v primeru stečaja banke

Vir: Podatki iz ankete.

PRILOGA 15: Analiza poznavanja javnosti o tem, kolikšna je višina jamstva za bančne vloge v primeru stečaja banke

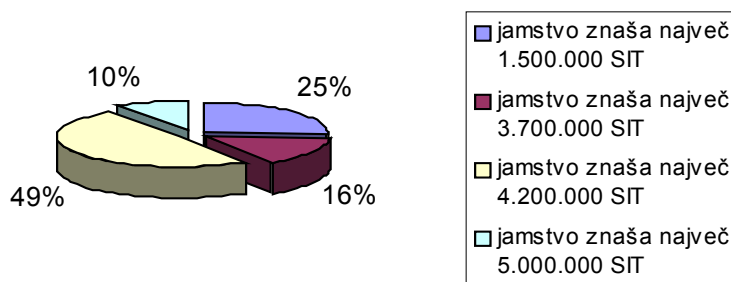
Slika 6: Analiza poznavanja javnosti o tem, kolikšna je višina jamstva za bančne vloge v primeru stečaja banke

Vir: Podatki iz ankete.

PRILOGA 16: Analiza poznavanja javnosti o tem, kolikšna je višina zajamčenih vlog

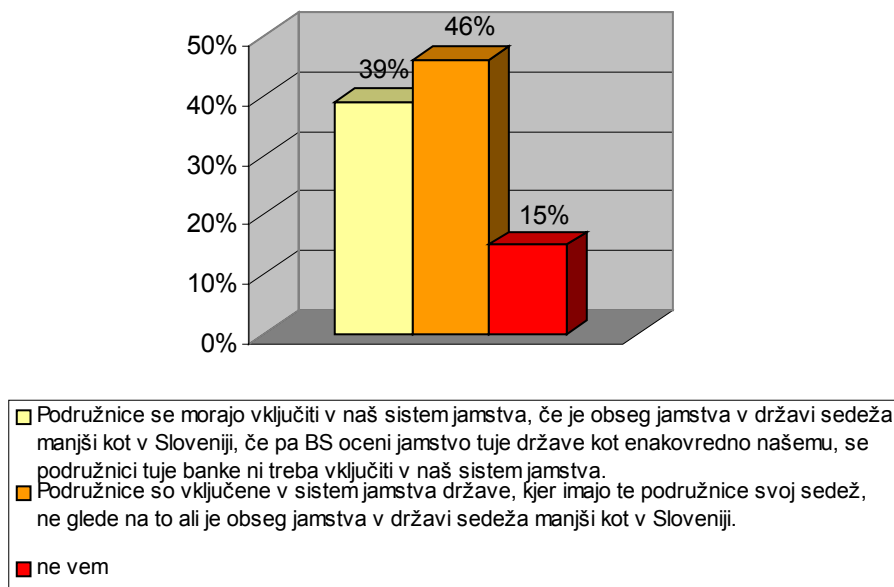
Slika 7: Analiza poznavanja javnosti o tem, kolikšna je višina zajamčenih vlog

Vir: Podatki iz ankete.

PRILOGA 17: Analiza poznavanja javnosti o tem, kako so zavarovane bančne vloge pri podružnicah bank iz držav članic EU in podružnicah bank iz ostalih držav

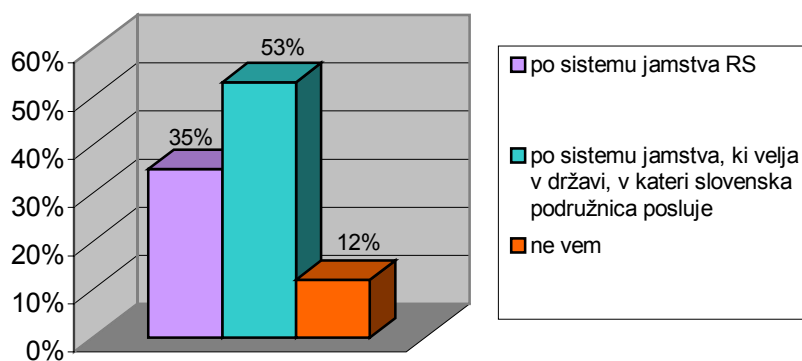
Slika 8: Analiza poznavanja javnosti o tem, kako so zavarovane bančne vloge pri podružnicah bank iz držav članic EU in podružnicah bank iz ostalih držav

Vir: Podatki iz ankete.

PRILOGA 18: Analiza poznavanja javnosti o tem, kako so zavarovane bančne vloge pri podružnicah slovenskih bank, ki poslujejo v tujini

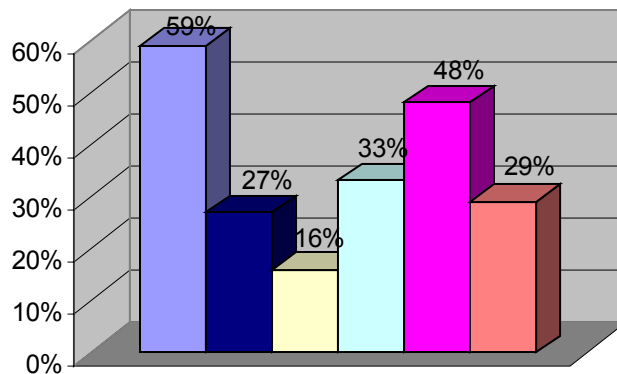
Slika 9: Analiza poznavanja javnosti o tem, kako so zavarovane bančne vloge pri podružnicah slovenskih bank, ki poslujejo v tujini

Vir: Podatki iz ankete.

PRILOGA 19: Analiza poznavanja javnosti o nekaterih vprašanjih, ki se nanašajo na pravni red EU v zvezi z jamstvom bančnih vlog

Slika 10: Analiza poznavanja javnosti o nekaterih vprašanjih, ki se nanašajo na pravni red EU v zvezi z jamstvom bančnih vlog

- Evropska direktiva, ki urejuje jamstvo za bančne vloge, predpisuje državam EU uveljavitev nekaterih obveznih določb, podrobnejše odločitve pa prepušča posameznim državam članicam.
- Evropska direktiva, ki urejuje jamstvo za bančne vloge, natančno predpisuje državam EU, kako mora biti urejeno jamstvo, zato se sistemi jamstva med državami članicami sploh ne razlikujejo.
- Vlagatelji iz neke države članice EU, v primeru stečaja katere izmed bank, dobijo povrnjen celoten znesek bančnih vlog.
- Vlagatelji iz neke članice EU, v primeru stečaja katere izmed bank, dobijo povrnjen največ znesek v višini 20.000 evrov.
- Slovenija do sedaj še ni uskladila predpisov glede jamstva s tistimi, ki veljajo v EU.
- Slovenija je že uskladila predpise glede jamstva s tistimi, ki veljajo v EU.

Vir: Podatki iz ankete

SLOVARČEK

adverse selection = nepravilna izbira
agency problem = problem agentov
bank run = naval na banke
coinsurance = sozavarovanje
coverage = pokritje
credit institution = kreditna institucija
deposit guarantee = jamstvo za bančne vloge
deposit insurance = zavarovanje bančnih vlog
deposit insurance agency = agencija za zavarovanje bančnih vlog
financial regulatory agency = finančna regulativna agencija
financial safety net = finančna varovalna mreža
home country = domača država, država gostiteljica
host country = gostujoča država
insured deposit = zajamčena vloga
international depositors = mednarodni vlagatelji
moral hazard = moralno tveganje
promissory note = zadolžnica
viable = stabilen, zdrav